

Magyar humorisztikus hetilap. Megjelen számos képpel. Politikát nem űz. A legtisztább humornak lesz tárháza frivolitás nélkül, hogy minden családnak kedvelt vendége legyen.

Szerkesztik: **MIKSZÁTH KÁLMÁN** és **BARTÓK LAJOS**.

ra: félre 4 frt. Előfizetési legelőzletűben postautalvánnyal lehet az „Urambátyám” kiadójától. Hatvani-utca 3.

ARCZBŐR. A szépség egyik fő feltétele a szép arczár. Még a kevésbé szép alkotás az is elbámulhat, ha annak bőre kifogástalan. A legvalószínűbb szépség pedig csak akkor lesz kelendő, ha a bőr és annak színe nem különbözik a tisztaságtól, fényt és fiatal üdorságot. Számlálna, hogy elveszt minden legényét a szépségre, ha arczárát kifogásolható. Hogy tehát ez szép és életrevidető maradjon a későbbi, használjuk a számos tekintély, s ezek között Fydech tanár Londonban, Rápi tanár, dr. Jünger, dr. Raudnitz, stb. által ajánlt, 4 év óta szépségértékkel sikerrel használt **Lengyel-féle nyírbalzsamot**. Ezen kedvelt szépség-szer a káros kendőzést, szennvedélyt vagy egyéb okokból fogva töltött arczárát, sőt a himlő által szétroncsolt bőrszövetet is teljesen helyreállítja. A fennnyit száraz bőrt újra fölfrissíti és simává teszi, s annak kedves színezetét kölcsönzi, leginkább a koreább arak és hölgyek által figyelembe vevendő. Hogy Dr. Lengyel nyírbalzsamát kívül nem lehet több és megbízhatóbb szer a bőr fenntartása és szépítésére, mindazok elismerik, a kik kísérletet tettek vele. — Egy korsóval 1 frt 50 kr. — **Főletét Magyarországra számára:** Török József gyógyszer-tárában Budapest, király-utca 12. sz. — Pozsonyban: Pisztor Bódognál. Mihalovkapu. — **Temesvárott:** Tarczay Istvánál. Zárabban: Mittelbach Zeigm. gyógyszer. 84

FONTOS

1194

UTAVOL-, RÖVID- ÉS GYÖNGE-LÁTÁSUKRA

A legjobb szemüveget nyújtja jóállás mellett

SOLOMONSON N. H. látászerész, váci utca 10

Leggazdagabb választék párisi színházi látás-szerzők tábori távcsövekből, 5-20 frtig.

Nagy választék amerikai embori műszerekből.

A „Franklin-Társulat” kiadásában Budapestben megjelent és minden könyvtárnak kapható, — az osztrák tartományok számára Szelinski György es. kir. egyet. könyvtárnál Bécsben, I. Stefansplatz Nr. 6.

PROTESTÁNS ÚJ KÉPES NAPTÁR 1886. évre.

Szerkesztette: **DÚZS SÁNDOR** tanár.

XXXII. évfolyam.

Ára füzve 50 kr. — Postán bérmentve megküldve 55 kr.

Tartalom: Naptári rész. — Bélyegekről. — Dr. Csiky Kálmán: Tisza Lajos gróf (arcképpel). — Könyves Tóth Kálmán: Csak az aranykorából. (Beszély). — Tsztyenszky Gyula: Margóczy József (arcképpel). — Szenté József: A mértékek hajdan és most. — May Károly: Krisztus vére és igazsága. — Szilárdi Áron (arcképpel). — Budapesti ország. kiállítás 1883-ban (4 képpel). — Bodon József: A fazekas sorról (vázlat). — Protestáns egyházi és iskolai tiszti névtár. — Magyarországon tartatni szokott országos vásárok jegyzéke. — Hirdetések.

POLLÁK D. H. fémáru-csarnoka,

Raktár: IV. ker., BUDAPEST, Gyár: VII. ker., bécsi utca 5. sz. BUDAPEST, dohány-utca 20.

Ajánlja az idény beálltával gyártmányait kályha-csarkók és acél előtettékek. Nickel, réz és sárgarézből, a legújabb és legelőnyösebb mintákban: **Kályha-előtét** acérből, fényesre csiszolva 3.—25 **Fa-kosarak** festészeti kivitelben 5.—25 **Széntartók** 90—24 **Valódi angol szoba-űrszék**ek belső része zománcozva, tehát teljesen szag nélkül 25, 30.—35 **Újnémet test-űrszék**ek 13.—16 **Fürdő-szék**ek elismert szerkezettel 15.—35 **Fürdő-kádak** felöltött részére 12, 15.—20 **Fürdőszoba-berendezések** 75.—500 **Szalon-jégszekrények** zom. vízmédenézv. 40.—65 **Jégszekrények** háztartáshoz 14.—30 **Konyha-felszerelések** 25.—500 **Szállítható tejkannák** gummiárral, ugyanígy minden nemű tejkannák edények ered. gyári áron. **Zománczott edények** csakis leg. minőségben, eredeti áron. **Építkezési bádósok** munkák legelőnyösebben eszközölköttek. — Képes árjegyzékek kívánatra ingyen és bérmentve. Szétküldés utánvétel mellett minden vasutállomásra. Csomagolás eredeti áron számíttatik.

2-IK SZÁM. 1886.

BUDAPEST, JANUÁR 10.

XXXIII. ÉVFOLYAM.

Előfizetési feltételek: VASÁRNAPI UJSÁG és 1 egész évre 12 frt POLITIKAI UJDONSÁGOK együtt: 1 félévre 6 —

Csupán a VASÁRNAPI UJSÁG: 1 egész évre 8 frt 1 félévre 4 —

Csupán a POLITIKAI UJDONSÁGOK: 1 egész évre 6 frt 1 félévre 3 —

Külföldi előfizetőknek a postai megfizetésről vieldi is csatolandó.

BÁRÓ NYÁRY ALBERT.

1828—1886.

Ez év első napjának hajnala szomorú veszteséget hozott a magyar tudományos irodalomra. Épen az új év reggelen terjedt el a hír, hogy egy történelmi nevezetességű magyar főúri család egyik kitűnő tagja, a hazai történet-irodalom buzgó művelője, az ország elsőnek elismert heraldikusa, nyáregyházi báró Nyáry Albert éjfélt után 4 órakor Budapesten kizsenvedett, megnyitván ez év azon halottainak sorát, kiknek elhunyt közéletünkre súlyos veszteség.

Báró Nyáry Albert 1828-ban június 3-án született Bagonyán Hontmegyében, mint második fia báró Nyáry Antal volt koronaőrnek, ennek felső-kubini és nagy-olaszi Kubinyi Józseffel kötött házasságából. Egyik testvérese, Adolf, altábornagy József főherceg főudvarmestere, a másik, Jenő, a főrendiház jegyzője s az akadémia levelező tagja, a harmadik, Béla, végre országgyűlési képviselő.

Albert a budapesti egyetemen végezte felsőbb tanulmányait, 1844-ben a bölcsészeti fakultás növendéke s Horváth Istvánnak, a magyar történet tanárának egyik legkedvesebb tanítványa volt. Már ekkor fejlődött benne a régészet iránt az erős hajlam, mely őt egy emberéleten át a történelmi buvárlatok és a történelmi irodalom oly buzgó munkássá várt.

1845-től 48-ig a jogi szakmát végezte el ugyancsak a budapesti egyetemen s még mint egyetemi tanuló írta meg 1847-ben első történelmi tanulmányát, «Szerbia bukását», mely meg is jelent a Vahot Imre «Pesti Divatlapja»-ban, fényes bizonyosságot téve a fiatal író történelmi tehetségéről.

A mozgalmas 48-iki év tavaszán ő is tagja volt a lelkes ifjak ama körének, kik — mint Petőfi, Vasvári, Jókai, Bulyovszky, Sükei, stb. — vezérszerepet vittek a pesti ifjúság márciusi mozgalmaiban. A szabadságharc kitörésekor ő is kardot kötött a megtámadott alkotmány védelmére s belépett a Sándor-gyalogezredbe (melynek ezredese báró Bakonyi, alezredese a későbbi tábornok s az aradi tizenhárom vértanuk egyike, Aulich volt), s itt rövid idő alatt hadnaggyá lett.

1849-ben, mint főhadnagy, Kossuth Lajos kormányzóknak volt hadsegéde, kit híven kísért mindaddig, míg ez hazája határait elhagyni nem kényszerült. Báró Nyáry Albert itthon maradt, de folytonos üldöztetésnek lévén kitéve, ő is tá-

vadni volt kénytelen. Olaszországba ment, hol a szicíliai és nápolyi hadjáratban eleinte Garibaldi oldala mellett, a Fachini parancsnoksága alatt 32 tisztből állott diktatori testőrségben, később, egész a hadjárat befejeztéig, a magyar légiónban mint százados szolgált.

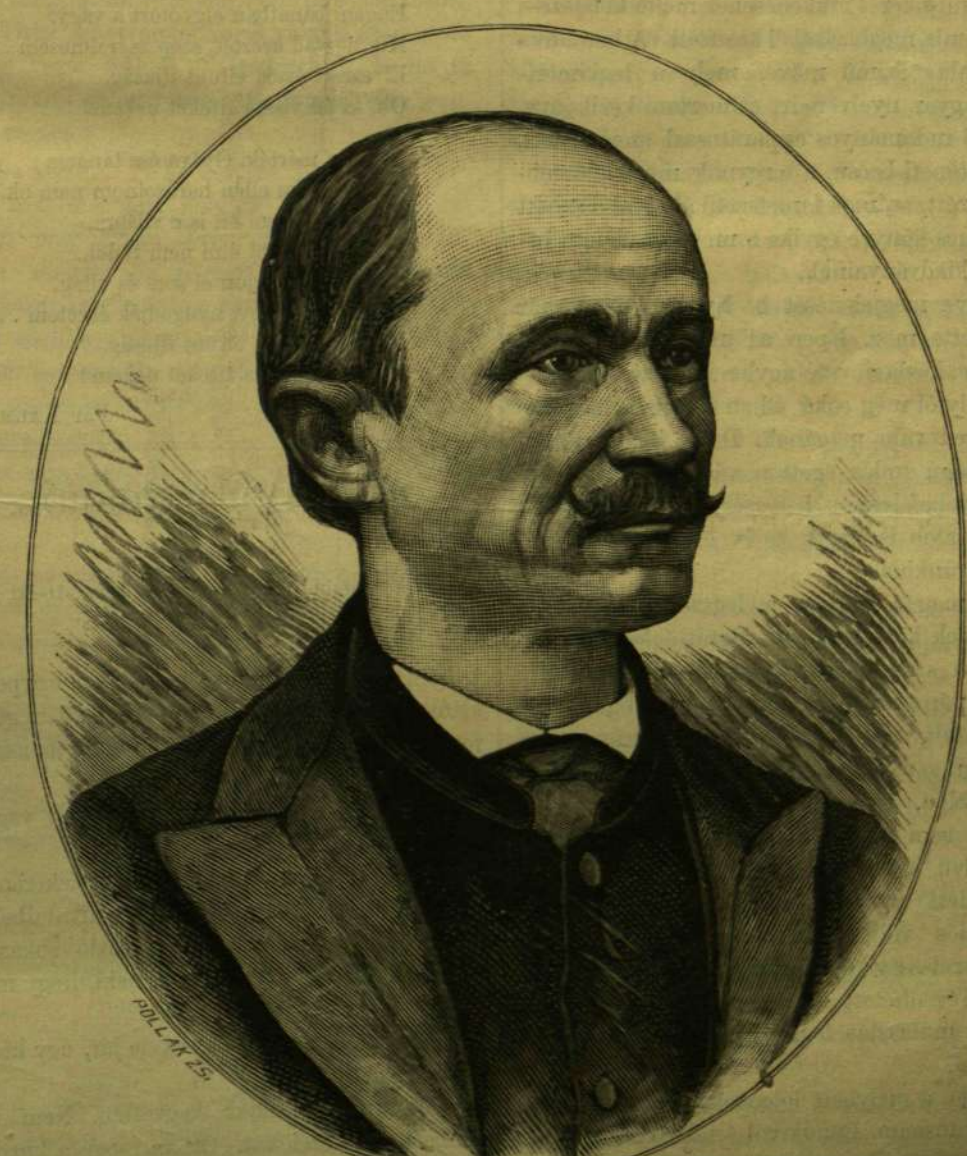
Olaszországi tartózkodásának szabad idejét arra használta föl, hogy számos olasz levéltárt átkutatott, különösen huzamosan buvárolván a turini és modenai levéltárakban. Az olasz levéltárakból a magyar t. akadémiának sok százra menő, hazánk történetére vonatkozó, nálunk addig még egészen ismeretlen okiratot küldött be a történelmi okmánytár kiadványai számára.

Ez időben lett Crouy-Chanel herceg titkára,

ki tudvalevőleg az Árpád-ház fi-ivadékának, III. Endre király és Morosini Tomasina egyenes leszármazójának tartotta magát. Nyáry Albert történelmi kutatásai alapján egy munkát is írt, melyben kimutatni igyekezett ez állítás valóságát. E munka annak idején nagy vihart keltett történetírói körökben s Botkai Tivadar ezüfolatot is írt a «Budapesti Szemle»-ben.

A már akkor ismert nevű történetbuvárt 1865-ben a milánói tud. akadémia levelező, 1866-ban a francia heraldikai társulat pedig tiszteletbeli tagjává választotta meg.

1867-ben ő is visszatért hazájába s az épen akkor alakuló magyar történelmi társaság legelső választmányának tagjává választották. Ettől

BÁRÓ NYÁRY ALBERT.

Ellinger Ede fényképe után.

Singerstr. 15. **PSEHOFER J.-féle** gyógyszer-tár, zum gold. Reichsapfel, Bécsben.

Vértisztító labdacscok ezeltől egyetemes labdacscok neve alatt; ez utóbbi nevet teljes joggal megérdemlik, mivel csakugyan alig létezik betegség, melyben a labdacscok csodás hatásukat észszeresen be nem bizonyították volna. A legmakacsabb esetekben, melyekben minden egyéb szer sikertelenül alkalmaztatott, ezen labdacscok számtalanszor és a legelsőbb idő alatt teljes gyógyulást eredményeztek. 1 doboz 15 labdacscal 21 kr., 1 tekercs 6 dobozzal 1 frt 5 kr. bérmentesen utánvétel mellett küldésel 1 frt 10 kr. (1 tekercsnél kevesebb nem küldetik szét). Számtalan levél érkezett, melyek intőző bálát mondanak a labdacscokért, melyeknek a legkülönfélébb és legenyesebb betegségekben egészégek helyreállítását köszönik. 2515

A ki csak egyszer kísérletet tett velük, tovább ajánlja.

A sok köszönő-iratból közülünk néhányat: Luogang, 1883 május 13. Tisztelt uram! Píulái valóban csodálatosak, nem olyanok, mint sok oly más földiesért szer, hanem minden bajban lehetőleg segítnek. A hűvek megrendelt pillulákból a legtöbbet bérmentesen ismertem meg között azóta, és mindnyájukon segítettek; k ros egyének, különböző bajokkal és hibákkal áltunk, ha nem is teljes egészségüket, de jelentékeny javulást nyertek, s azokat tovább használni szándékoznak. Kérem tehát nekem utolag 6 csomagot küldeni. Tölem és mindazoktól, kik szerencsések valának, pillulái által egészségüket visszanyerhetni, legfőbbül köszönetüket.

Deutinger Márton. Bécs-Szentgyörgy, 1882 febr. 16. T. uram! Nem fejezhetem ki eléggé benső köszönetemet, pilluláért, miután Isten segítségével nóm, ki már övek óta zománcos szenvedett, a vértisztító pillulák által abból kigyógyítottam, s habár még most is szed még azokból, egészsége már annyira helyre van állva, hogy fiatal frissességgel minden munkáimát

Fagybalzsam. Pserhofer J.-től. Sok év óta idült sebre mint legbiztosabb szer elismerve. 1 köcsöggel 40 kr.

Élet-esszencia (prigai csöppök); megrendelés és mindenemű altesti bántalom ellen kitűnő házi szer. 1 ávegésével 20 kr.

Keskeny-útifűszörp. Általánosan ismert hatásos rekedtség, göröcs köhögés, stb. ellen. Egy palackkal 50 kr.

Amerikai közsvény-kenőcs. leg. szer közsvényes és csúszos baj ellen. 1 frt 20 kr.

Mindenemű hasonlószeri gyógyszer folyton készletben. Az itt felsorolt készítményeken kívül még a birodalom valamennyi lapban hirdett bel- és külföldi gyógyszer-különlegesség készlet en van, n. m.

Chinai toletté-szappan. 1 db. 70 kr.

Por a lábzsadás ellen. 1 doboz 50 kr.

Páte pectorale Georgé-től, a legelőnyösebb és legkellemesebb szerek egyike, elnyálkásodás, köhögés, rekedtség, hurut ellen. 1 doboz 50 kr.

Alpesi növény-likör Bernhard O. V.-től 1 palackkal frt 2.50, 6 palackkal frt 1.40.

Szem-esszencia dr. Komerschauerentől, 1 palackkal frt 2.50, 6 palackkal frt 1.50.

Közsvényfolyadék Kwidától, 1 p. 1 frt.

stb. s minden netán a raktáron nem levő cikkek kívánatra pont, és olcsón beszerzettetnek. Szállítás postán 5 frton alatti tételeknél csak az összegnek posta-utalvánnyal való előzetes beküldése mellett; nagyobb összegek nál utánvétel mellett is.

A további közlésesség legelőnyösebb leírás Budapestben is, Török József gyógyszer-tárában.

Gyomor és altesti bántalmak ellen biztos vértisztító gyógyszerként ajánljuk, az egészség-fenrtő és vért megújító keleti növényekből készült

csoda-labdacsok

a római jezsuita-rend egykori háziorvosának a híres dr. Laurinak rendszere alapján készíti

BECK BÉLA, gyógyszer-tár-tulajdonos

Kadarkuton, (Somogy megye.)

Minden gyomor- és altesti bajknál, hasztorlás, elnyálkásodás, felfúvódás, aranyér, váltólag, sárgaság, apadás, rendellen havi trizálás, vesese- és májbajok, bőrkütsések, a női élet átmeneti szakában és ezekhez hasonló bajok ellen; — az emésztést előmozdítja és rendkívül kellemes olvasztó hatásúak. Egy eredeti pecsételt papírdoboz 50 db. labdacscot tartalmaz; Ára használati utasítással 50 kr., 7 doboz 3 frt, 12 doboz 5 frt, 25 doboz 10 frt. Postán legkevesebb 2 doboz küldetik. Szállítóléval és csomagolásért 10 kr. számíttatik.

Valódi minőségben kaphatók: **Budapest:** Török József gyógyszerész urnál, király-utca 12; Krieger György gyógyszerész urnál, a Kálvini-terem. **Kadarkuton:** Beck Béla gyógytárában.

A «Franklin-Társulat» kiadásában Budapestben megjelent s minden könyvtárnak kapható — az osztr. tartom. számára Szelinski György es. k. egy. könyvtárnál Bécsben, I. Stefansplatz Nr. 6.

Falusi gazda naptára

1886-ik évre.

A magyar gazdák, kertészek, lelkészek és tanítók számára.

Szerkesztő **Sporzon Pál** a «Gyakorlati mezőgazda» szerkesztője

XXII. évfolyam.

Ára füzve 80 krajczár.

Borászati naptár

1886-ik évre.

Szerkesztő **Dr. Nyáry Ferencz.** XIII. évfolyam.

kezdve egészen történelmi, különösen pedig czimertani tanulmányainak élt, számos értekezést ezeken közzé a társulat közlönyében, a «Századok»-ban. Ezek közül különösen feltűnt «Beatrix, Mátyás király özvegye» című, a történelmi társulatban nagy tetszéssel fogadott értekezése és Hippolyt esztergomi érsek Mátyás-kori számadási könyveinek kultur-történelmileg feldolgozott ismertetése, melyről a «Századok»-ban (1870. évf.) ezt olvassuk: «Nyilvánvalóan irodalmunkban kevés van. Nyárynak a Hippolyt-kodexekből merített becsese értekezése nálunk egész új genre. S szerző érdemét fokozza még az is, hogy jeles műalkotásainak nemesek alakját, de anyagát is ő teremté elő».

Kulturtörténelmi irodalmunknak új lendületet adó művei méltánylásául, Nyáryt a magyar tud. akadémia 1872-ben levelező tagjává választá, s nem sokára az akadémia arkhéologiai és történelmi bizottságainak is tagjává lett. Az akadémia történelmi bizottsága megbízásából Nagy Ivánnal a «Magyar Diplomáciai Emlékek Mátyás-királykori gyűjteményei»-t szerkeszté (4 kötetben). 1876-tól 1879-ig dr. Henszlmán Imrével az akadémia arkhéologiai bizottsága által kiadott «Archéologiai Értesítő»-t, 1884-től pedig Fejérváry Lászlóval a heraldikai és genealogiai társulat közlönyét, a «Turul»-t szerkeszté.

Tudományos érdemei méltánylásául számos hazai és külföldi történelmi társulat iparkodott tagjai közé megválasztani. Nevezetesen 1865-ben az «Accademia Arradico-Genalogica Italiana», 1868-ban a milánói «Accademia Fisiomedico-statistica», a modenai régészeti társulat, 1874-ben a fermo nelle marche-i «Accademia Genealogica Italiana», 1878-ban a «Békésmegyei művelődés-történelmi egyesület» tiszteletbeli tagjává, s ugyanazon év november havában az «Országos régészeti és embertani társulat», mely először tagjává és aztán osztály-elnökévé választotta meg. A «Tisza-Füred-vidéki régészeti egyesület» 1879-ben választá meg tagjául.

Irodalmi sikeres működésének méltó befejezése az akadémia megbízásából készített «A heraldika vezérfonala» című műve, mely a legkimerítőbb magyar nyelven írt czimertani kézikönyv. Kimerítő tudományos apparátussal szerkesztett, nagy történelmi becsű, a tárgynak megfelelő modorban írott, számos fametszetű ábrával díszített terjedelmes könyve egyike a m. t. akadémia becsesebb kiadványainak.

E műve megjelenését b. Nyáry Albert már nem élhette meg. Épen az utolsó ív sajtó alá rendezése közben veté ágyba régi szív- és vesebaja, melytől még soká élhetett volna, ha pihe-nést enged vala magának. De a fáradhatatlan munkásságú tudós égett a vágytól, hogy nagy munkáját befejezze s betegsége, melyhez utóbb mellhártyalob is járult, ez év első óráiban elragadta körülből.

Mint magán ember a legszeretettelőbb egyéniségek közé tartozott. Barátságkedvelő, nemes lelkű s rendkívül jó szívű ember volt, ki nem csupán szóval, de tettel is mindig megsegíté barátait, kiknek kedvéért, gyakran maga is anyagi zavarokba keveredett, de melyek az ő igénytelen, egyszerű életmódja mellett sem tartósak, sem veszedelmesek nem lehettek. Derült kedvű, a finom tréfát, elmésséget szerető s a mellett mélytől lelkes s széles látókörrel bíró tudós volt, kinek munkásságát kiváló lelkiismeretesség és pártját ritkító buzgóság jellemzé. Tévedhetett egyben-másban, de hanyagság vagy mulasztás legkisebb dolgában sem terhelé soha.

Szobája, a melyben dolgozott, olyan volt mint egy kis muzeum. Rendkívül értékes, finom ízléssel válogatott oly porcellán-gyűjteménye volt, melynek párja nem volt a fővárosban. Könyv-

tára szintén egyike volt a legértékesebbeknek s különösen gazdag a szakmájába vágó ritka könyvekben. A szoba falai tele voltak mindenféle cimerekkel, tanulmányai kedvenc tárgyaival. Itt, e szobában szenvedett ki a jeles tudós, ki-ben családja egy kiváló tagját, a magyar arisztokrácia egyik kitűnőségét, a tudomány és irodalom pedig egyik legteljesebb munkáját veszté el. Munkássága azonban tartós emléket biztosít számára a magyar történetírás krónikáiban, valamint egyénisége is élni fog számos barátai és tisztelői emlékeztetésében.

NÉZEK TÜZELŐM HAMVADÓ TÜZÉBE...

Nézek tüzelőm hamvadó tűzébe;
Néma sötétség környez ridegen.
Léptek kopognak; önmagába térve
Odakünn a nép imára megyen.
Szilveszter-est. Im, lelkem számot ad;
Viselt dolgaimek, meghányom-vetem:
Elveszett évek, eltűnt ifjúság,
Oh, ki ad vissza titeket nekem!

Édes az ábránd, és én föl nem adtam,
De hajh, utamról félretévedék;
Fáradni kezdek, s czelhoz nem jutottam
Egy lépéssel sem közelebbre még.
Szívemben lóhad már a búszke láng,
Aggódás tépi, gyöttri kebelem! —
Elveszett évek, eltűnt ifjúság,
Oh, ki ad vissza titeket nekem!

Minek is biztam én az ész szavában?
Hisz meg van írva: ő nem hű vezér!
Napfény vakítja s éjnek évadában
Homályos sejtés néha többet ér.
Most lelkemen a kétség férgé rág,
Szégyen könyjéül nedvesül szemem...
Elveszett évek, eltűnt ifjúság,
Oh, ki ad vissza titeket nekem!

Egy csöndes otthon, melyben megpihenjek,
Küzdés díjába tán nem lenne sok;
Egyedüllettem úgy fáj már szívemnek,
Őszinte szót, szerelmet áhitok.
Engem bánatban elgyötört a vágy,
Míg hervad arczod, szép szívalmesem...
Elveszett évek, eltűnt ifjúság,
Oh, ki ad vissza titeket nekem!

Betelt a mérték. Gyáva ész tanácsa
Jobb részem ellen harezolnom nem ok.
Szeretni jöttem én is e világra,
Szeretet nélkül élni nem tudok.
Vagy hát tiporjon el sors és világ,
De így vagy úgy, nyugodjék érzetem...
Elveszett évek, eltűnt ifjúság,
Oh, ki ad vissza titeket nekem!

PAP KÁLMÁN.

DÖMÖTÖR JÁNOSRÓL.

Emlékezésed.

Irta és a Kisfaludy-társaság 1885. decz. 16-iki ülésén
felolvasta *Bakonyi Sándor*.
(Vége.)

Igen; attól a kis rejtettől, melyben czírpelünk,
attól a tűzhelytől, melynél egyszerű regéinket
fönni kezdjük, eddig a teremig, eddig az asztalig,
diadalút az nekünk.

De ha az út diadalút is, mi nem vagyunk
triumphatorok.

Tudniillik, hogy a triumphator szekerén, míg
a Capitoliumba vonult, ott ült hivatalból egy
olyan ember is, a ki az üdvözlő sokasággal
szemben folyvást azt sugdosta neki, hogy milyen
silány egy fráter ő.

Ha a triumphussal ez is vele jár, úgy köszön-
jük szépen!

A politika, mondják, kegyetlen. Nem ismer
embert, csak czélokot. Ott van joga a küzdőnek
nem válogatni a fegyvert, van joga a haldokló-
nak lelőni az ápolóját, van joga a győztesnek

táborat járni a szekeréhez kötött ellenfél holt-
testével: de az irodalom szalon.

Álljátok el az utat, hogy be ne jöhessünk,
de ha itt vagyunk, ne hajigáljátok utánunk a
sarát.

Elhiszem, hogy jó volna nektek is itt egy cso-
portban látni negyvennyolcz Vörösmartyt, Toldit,
Bajzát, Tompát és a többi...

Hálátlanok! Különb Plejádja egy nemzet iro-
dalmának sem ragyogott egyszerre mint a titeke-
nek e század közepén: és ti azt akarnátok, hogy
e nagy csoportot semmi staffage, semmi árny ne
emelje?...

Szinte jól esik magamat egykissé kiszemé-
lyeskednem, mert nem Dömötör volt az első, a
kitől megkérdezték: mit keres itt?

Ah! ti Quintilius Varust nem tűritek meg
Horatius társaságában; sem Atticust Cicero
mellett.

Pedig Dömötör János több volt Varusnál.

Író volt.

Annak született, s tanulmányai, kiművelt
ízlése még inkább azzá kvalifikálták; az iro-
dalom kitűnőségei azzá nyilatkoztatták; barátai,
ismerősei, még azok is, a kik alig olvasták, annak
tartották. És ha soha semmit nem ír is, mégis író,
mégis lírátor, egyike azoknak, kiket a XVIII. szá-
zad párisi szalonjaiban látnak, kiknek előbeszédük
lyra és essay. Lírátor, mint a hogy Apollónak
mondunk egy szobrot, a kinek csak az a híjja,
hogy meg nem szólal.

De irt is, igaz, hogy keveset. Tizenhárom évi
munkássága egy kis kötetben áll előttünk, me-
lyet a későbbi kor kezébe vevén, Empedoklesre
gondol, ki halálával inkább, mint életével tette
magát örökké. No én Empedoklesre nézve is
kötvé hiszek Horatiusnak, a kinek megvolt a
rosszabbik nyelve is: de azt mindnyájan tudjuk,
hogy Dömötörtől semmi sem volt távolabb, mint
az Empedoklesre kent hüiság.

Keveset irt. De mit vártok egy olyan ember-
től, ki a virágzás korában él és hal meg, ki még
a pályaválasztás kérdésével tépelődik, ki min-
denre érezvén aspirációt és inspirációt is, több
felé tesz kísérletet, mielőtt megállapodnék. Ifjú
korában életvezélül tüzi ki az irodalmat, s folyvást
keresgél a pályák között, melyik nyujtana leg-
több nyugalmat írói munkásságához. Ezért fá-
lálja, hogy a theologiai katedra bezárul előtte,
ezért vágyik később hévvel, beteges epekedéssel
egy nyugodalmas lelkész laktá.

Keveset irt. «De a mit irt, — mondja Baráth
Ferenec a kis kötetet megnyitó életrajzban, —
azon műgond és ízlés jelentkezett. Költeményeit
érzés és hangulat, művészi tiszta forma, világos
eszmei tartalom, s bizonyos gyöngéd finomság
jellemezik.»

Nem tartozott azok közé, a kiből az úttörők, a
a mesterek, az iskolák fejei válnak, s költemé-
nyeiket olvasva, a forma és hang sokszor eszünkbe
juttatja nevesb költőinket. «Övé, kiáltjuk, itt, ez
itt övé.» S ez nem is lehet másképp egy ilyen
szívnél, mely mindent átértett, egy léleknel,
melynek csodálatos emlékező tehetsége sokat
asszimilált. A forma és hangulat tehát *iskolára*
vállanak, bár csak bizonyos fokig; de nem
utánzóra: míg a gondolatok egyéniségre, mely
mindig jellemzetes s egy-két versében szinte
megdöbbentő eredetiséggel tör elő.

Itt eszembe jut az az ismeretes malignitás,
melylyel egyik mindentudó írónkat a filozófok
a fizikusok, a fizikusok viszont a filológusok di-
szének tartják.

Dömötört elenkezőleg fogták fel. Minden szak
a maga emberét várta benne. Nem mondom,
hogy a pap a papot; ez sok lett volna; de a
költő a költőt, aethetikus aethetikust, filozóf
filozófot. És pedig nem azzal a féltékenységgel,
melyet rettent a felülmúlás gondolata hanem

azzal a megnyugovással, mely megtalálta műve
méltó örökösét. Nem csuda hát, ha a provincia
is, a merre személyét ismerték, sok értékes köz-
leményt, mely névtelenül jelent meg, neki tulaj-
donított. Mindent hitt felőle a mi szép, gyöngéd,
eszés, mély.... Mindent hittünk.

Csak egyet nem.

Nem hittük, hogy azok a bánatot valló hangok
igaz mélyéből származzanak ennek a derült, bol-
dog és szeretett szívnek. Hiszen hány fiatal lélek
szól eltanult hangokon családásairól, multja bo-
rújáról, elhagyatásáról, boldogsága odájáról,
elveszett paradicsomáról, a mik csak a képzelet-
ben vannak? Még kevésbé hittük, hogy azok-
nak a szörnyű fenyegetődzéseknek, annak a ke-
gyetlen embergyűlöletnek ebben a szívben volna
valami gyökerük...

Megvetem e süpredéket,
Egy világot megvetek,
Bűne, szennye, álnoksága,
Alázatos szolgálása
Ah!....

és amaz iszonyúan új felfogása a pokolnak:

Leszünk sokan a pokolban,
Van ott jó is, van elég;
Van kit nincs mért oldni, kötni,
Van a kinek bűn se gyötíri —
Csak a másé — kebelét.

«Látod», mondtam neki egyszer, midőn egy ver-
sét felolvasta, «ez hamis toll, költött hangulat.
Saul veri a Dávid lantját. Minek irtsz te olyat, a
mit nem értesz? » *Reszkető kezemben eldörren a*
fegyver». Micsoda Rettenetes Ivánkodás ez te-
tőled?

Nem mondta, hogy ez rettenetes igaz. Csak
azt kérdezte tőlem, hogy hát én nem voltam
ilyen gyilkos hangulatban soha?

Egyáltalában nem. És ha lettem volna is, so-
hasem méltóztattam volna ilyen szép jámbu-
sokra.

Merőn, de nyugodtan szegeztek rám mély kék
szemeit. Nem tudtam, hogy azokon belől kénkő-
ves lángok nyaldossák az agyat.

De a nők jobb emberismerők.

Egyszer — mintegy félévvel halála előtt, — egy
előkelő úrnőnek mutattam be.

«Az ön barátjának szemében valami mély fá-
dalom ül», jegyzé meg az úrhölgy egy későbbi
találkozáskor.

«Csalódás», mondtam. «Tisztább és derül-
tebb kedély nincs a nap alatt. Egyébként, ha
tanúja nem volnék nagyságod boldogságának, azt
kellene hinnen, hogy magáról következtet, mert
szemeik az összetévesztésig hasonlítanak, ha
ugyan férfi-szemét szabad női szemhez hason-
lítani.»

«Isten őrizzen!»... felelt az úrhölgy, jóslat-
szerű iríztartással csukva le szemeit.

Félév múlva visszatért a tárgyra. «Lássa, hogy
nekem volt igazam. De az nem volt szép öntől,
szemeit az enyémekehez hasonlítani. Ki tudja, mit
nem jósol már most nekem? De azt ne tegye»...

«Szép lenni királynak, hát magyar királynak,
Két királynak termett jobbágyok szolgálhat!»

No hák akkor tanfelügyelőnek lenni még sokkal
sebb, mert az ő jobbágyai épen császároknak
termettek. Ötszáz pap, fele plebánus, fele ellen-
ben predikátor; ötszáz iskolaszék, hatszáz öreg
bíró hatszáz jegyző, ugyanannyi képviselő-tes-
tület, ugyanannyi presbiterium, ezer tanító, ezer
iskolaterem, hetven zúgiskola, hetven puszta is-
kola, és egy egész papirkereskedés népiszkolai
táblázatokra felszabdalva.

Nezzetek meg Pestmegye és az egykori Jászkun
hármass kerület statisztikáját, s aztán mondjátok
meg, sokkal maradtam-e innen a való számok
határain?

Ellenség ellen vezetni bizony szép tábor, de
beke idején veszedelmes praetoriánusok! S az-

tán kissé nagy hadsereg is a kormányzásra és
rendben tartásra.

Meggyűlölte hivatalát, látta, hogy annak *egy*
ember nem felelhet meg, ha lelkiismeretesen
akarja betölteni.

Anyagi függetlenség? De az ő áldozásra te-
remtett szíve nem gondolt erre eddig. «Fel va-
gyok háborodva», írja egyik levelében. «Elgon-
dolom, hogy ha 11 év óta mindig megkértem
volna a 200 frt haszonbért a birtokom után a
testvéreimtől, az most kamatostól 3000 frtot
tenne... ha még egy csomó ilyen dolog nem tet-
tem volna másokkal is, most lehetne 10,000 fo-
rintom, s letehetném az egész hivatalt, melyből
csak a bosszúság és szégyen háramlik rám. Kü-
lönben — végzi — majd az idő mindent eligazít,
s ha most úgy vagyok is hangolva, hogy a leg-
kereszténytelenebb kifakadás és a legszenyesebb
önzés is kitör belőlem, ismét kikezdzem abból
a filozófiából, melyből már egyszer kigyógyultam,
s a mely megint kerülget, hogy igazat adjak
Predik. IV. 3.» («Dicsérem vála én először a meg-
holtakat az élők felett, de azután a kettőnél jobb-
nak láttatik vala az, a ki még nem született».)

Csak két út van a szabadulásra...

Az egyik egy parokhiának legendaszerű nyu-
godalma, hol taníthat, szerethet, irhat...

De ki merte volna sértés nélkül bárhova is aján-
lani az ország első megyéjének tanfelügyelőjét?
Az legalább, a kit e miatt szemrehányással illet,
s a ki mindvégig nem hisz neki — (olyan vak az
ember) — semmiesetre sem. Nem hisz neki még
akkor sem, mikor végzetes világossággal szól:
«El-elmereng a gondolon, ha veled együtt...
Erő és engedelem egymás mellett, egy célra
szolgálva. Ó hogy már erről is irt szent Dávid.
Az én édes anyámnak nem lesz meg az az öröme,
pedig tudom, hogy a lelke is örülne rá... Imád-
koztatok néha a kárhozat útján járók lelke-
ért is...»

Látom a másik deszkaszálát is, melyet keres,
hogy az örvényből kijusson a halál karjaiba.
Sokat utazik, viszontagságos időkben, zivatar-
ban. A sik puskák közepén, a téli hidegek között,
— a Tisza tekervényei körül valami szerencsés
véletlen végét veheti gyótródéseinek; s ha ez
nem, valami jóltevő betegség megjelenik meg-
előzni végtétét...

Hiába kereste. Pedig kereste.

«A sok megbánt dolgom között csak azt
bántam meg igazán, hogy tanfelügyelővé en-
gedtem magam az Istenek által választatni,
s Szegzárdnak (ha az együgyűek életrajzát fogja
a világ eszmény gyanánt tanulmányozni) Szeg-
zárdnak halhatatlan érdeme lesz, hogy nem ott
jutott eszembe, *megbánni a mit cselekedtem*.
Ha öngyilkossági hírek között olvasod, hogy
Dunába ugrottam vagy gyufát ettem, ne hidd a
lapoknak, hogy reménytelenül szerelem, gyógyít-
hatatlan betegség, zavart pénzügyi viszonyok, — se a
köznépi felfogásnak, hogy tébolyodás volt oka
öngyilkosságomnak, hanem tudd meg és *tedd*
közzé, hogy megbántam — (és szégyeltem beval-
lani), hogy e hivatalt elfogadtam...» E sorok
után hieroglyphpek, melyeket akkor nem értet-
tem. Most már tudom: *laqueus*. (Ó hogy az em-
ber vak!)

Közzétettem, — a nélkül, hogy végzetes elha-
tározásának okára nézve hitelt adnék szavainak.

Egy meghasonlott élet; egy halálra érett lény,
mely ürügyet keres a világból való menekülésre;
egy lélek, melynek terhére van fizikuma. Egy elfi-
nomodott idegzet, melyet bánt a szép is, a fény is,
a harmonia is; vagy egy mélyesen mély és
példátlan szeretet, melynek szavára nincs vissz-
hang a földön; egy elvesztett paradicsom, — egy
keserves önvád, melytől szabadulni nem bír...
válogassatok az okokban. Mert bizony egy darab
kenyerért — egy másnak jutott fegyvertért

megölheti magát Ajax, de Odysseus nem. Te jó
lélek! ki soha valótlanul nem mondtál, ez egyben
nem szótál igazat.

1877 január 7-ikének éjszakáján nehéz köd
borult a fővárosra. E köd megfojtotta, és...

Quintilium perpetuus sopor urget.

(Oh hát Quintilius, rád örök éj borult.)

Magános órái leghívebb társát, bibliáját ma-
gának kértém örökül. Mintha sejtettem volna,
hogy ezen az ő telephonon át beszélni fog velem
a halálból is. Nem esalatkodtam.

Olvastam gondolatait, izeneteit az aláhuzott
sorokban, látom, mivel foglalkozott lelke, a mit
nem mondott szája soha...

«Mikor ezt mondom: az én panaszkodásomat
az én ágyasházam megkönyebbíti, akkor retten-
tesz meg engemet álmokkal, úgy annyira, hogy
az én lelkem választja a megfojtatást....

«Tökéletes vagyok; nem vádol engem az én
lelkem, mindazonáltal utálom mégis az én éle-
tetemet....

«Olyan vagyok, mint az elaludt és megvettett
szövetnek....

«Az úrnak haragja szaggat engemet, mintha
halálosképen gyűlölte engemet....

«Vajjon nem lengedező falevelet gyötresz-e?
avagy nemde a megszáradt pozdorját üldö-
ző-e?...»

«Vagy a mindenható Isten feleljen meg nekem,
vagy az én peresem az ellenem való vádolást
írva adja elő: Elveszek, hogyha ezt az írást ko-
rona gyanánt fejembe nem tenném....

«Jaj nekem én anyám, hogy szültél enge-
met....»

Szomorú textusok, melyekről egy szenvedő
szív prédikál önmagának a lét és nem lét elvá-
lasztó vonalán tántorogva...

Vége elbukva...

Elbukva a sírba, melynek mélyítésén évek óta
dolgozott, míg lelke folyvást ránc mosolygott.
Vagy szabadulva...

Szabadulva, mint börtönéből a rab, melynek
falát évek óta ássa zaj nélkül, fáradatlanul, örök
kijátsza. Nem veszi észre a legfigyelmesebb
hívás, a baráti szem, ki előtt semmi titka
nincs.

Csak akkor látják könnytelen szemei, hogy volt
neki egy titka, midőn karjain hozza ki a szegény
Cordeliát: «Egy tükröt adjatok». «Mindig nyájás
volt szava. Szelid és halk».

Szabadulva, de az életből; elbukva, de a sírba,
mely fölött annyi csillag gyűlöl ki, annyi virág
kiszökken egy fagyos éjszakán. És annyi dal kél,
annyi jajszó.

A költő, ki szelid szemrehányással hullatja
koporsójára az első hantokat, míg gyöngéd jobb-
jával fölemelt palástját védelmezőleg terjeszti ki
az üreg fölött, hogy a hantok közé *kő* ne keve-
redjék...

A másiké, ki eltakarja orezáját, a fal felé fo-
dul és sir, míg fájdalomtól göresős ujjai néhány
perc alatt meglepő hűséggel rajzolják lelkét.
Hívebben mint képirő, nagyobb plasztikával
mint szobrász tehetné.

A harmadik a Tisza füzeséből röppen fel,
hogy a letört ág fölött hallassa keservét:

Im itt felszik összetörve,
Önterből hullva földre,
Roppánása messze hallott
És sok szíven átnyíllalott.

Csak egy ág volt, egy szerény ág.
Olyat a jó Isten még ad,
Majd begyógyul a fá sebéje...
De ő nem lesz elfeledve.

A negyedik, ki összetört kobozának ostonnal
veri kuszált hurjait, s kegyetlen keserűséggel
zúg át a Királyhágón:

Nem kergettek téged, mint engem kergetnek,
Nem bántottak téged, mint engem bántanak,
Áldottja voltál te Istennek, embernek,
Mint én, sok kinom közt, nem tépted te magad.

Szemközt hogyha veled az ellenség állott,
Kegyesebb volt, mint a jó barát énvelem.
A merre te jártál, boldog világ járt ott,
Nem könny: harmat rezgett ott a falevelen.
Kék tiszta szemeid: a szelidség, jóság;
Szennytelen nemesség: derült vig mosolyod.
Hűség, őszinteség tanulni járt hozzád.
Csontok közt tisztább szív soha nem dobogott.

Majd daczos homlokát neki szegezve az
ismeretlen forgószélnek, mely ez édes
bokrot ki birta szakasztani, a fájdalom jo-
gosult katakhtésisével üvölt:

Ó sors! te átkozott bomlott eszű sors te!
Hogy vághattad belé iszonyú körmöd?
Valamely czudarral téveszthetted össze
Kit még az Isten is hiába kergetett.
Ó Isten, meg ne mondd, halála hogy történt,
Porló szülőinél simitd el kegyesen.
Csak annyit mondj nekik: meghalt bátran, önként,
Aból mi gyöngesség, szívén nincs semmi sem.

Azután oda bukik a sírra:

Körömmel kiáslak, feltöröm koporsód!
Ó fiam! rokonom! Ó oly sokam nekem.
Testedet kiveszem, meg-megmelengetem —
Csókommal borítom, könnyemben fürdetem.

Végre elszakadoznak a hűrok s átok-üvöltő
hangjaik mondatatlan édességű zengés-
ben enyésznek el.

Ó föld, mely fedezed, ó sír, mely nyugtatod,
Ó ajk, mely fölötté édes szó hallatod,
Ó szemek, kik sírtok, — kik nyögtek, énekek,
Örökkön örökké áldottak legyetek.

Az ötödik, a tizedik, a századik. —
Mind elhozza koszorúját, könnyét, jajját!
Micsoda tavasz ez azon a síron?

És a legutolsó hallgat, mint Áron, midőn
gyermekét megemészte a tűz, mely az
Úr elől jöve ki. Ott marad a sírnál, némán
szedegetve a leveleket, melyek a koszorú-
ról hullanak...

FARKASVADÁSZAT.

Míg Európa civilizáltabb nyugati részei-
ben a farkas ma már jóformán ritkaság
számba vehető, vannak tartományok, főleg
északon és keleten, hol még elég bőven
fordulnak elő, s így hazánkban is, bár a
rendszeresen üzött irtás és pusztítás mellett
már itt sem lehet hosszú életet jósolni e
kártékony fenevadnak. Mindenütt díjak
vannak kifizetve bőrre, úgy, hogy még bőre
árát is beleszámítva, némely országban 30
forintra is felmegy az elejtett farkasért
járó jutalom, a mi elég arra, hogy a va-
dász minél több vad irtására ösztönözze.

A farkasokra rendezett hajtóvadászatok
azonban ritkák és nem sok eredeti vonás-
sal bírnak. Még legerdekesebb a hol dob-
pergés mellett foly a vadászat; ilyenkor
visszhangzik az erdő a dobok riadásától, s
bele vegyül a hajtók kiáltozása, a mi meg-
lehető kalandos kinézetet ad a vadászat le-
folyásának.

Rendszeres parforce-vadászatot üznek
farkasokra Európa északi és déli határain.
Norvégiában különösen sok kárt okoz e
vad, a miért is lapp földön a béke szót
azzal fejezik ki, hogy „nyugalom a far-
kasoktól”. Nem csoda tehát, hogy e vidéke-
ken kurtán bánnak el velők. A mint az első
hó leesik, a lappok fölfegyverkeznek egy
bottal, melynek végére éles kés van kötve, össze-
kapcsolják sky-jeiket, hókorcsolyáikat, s megin-
dulnak a farkasokra. A sik lapályon, mely hóban
a farkas nem futhat versenyt a korcsolyázókkal,
úgy hogy hamar utoléri s a hegyes késsel fel-
nyársalják. Ezt a különös sportot ujabban az
angol turisták is nagyon kedzik felkapni s
nem ritkán jelennek meg Norvégiában hőmezőin
bundás angolok dárdásan és korcsolyásan, hogy
a farkasvadászat kedvtelésének adják át ma-
gokat.

Tarkább látványt nyújt a farkasvadászat az
orosz puszták végtelen sivatagjain. Itt a farkast

szószertint halálra üldözik. Vidám lovakon kere-
kednek fel a kozákok és csikások üvöltését, el
hullámzó legelőkre. Ha a farkast felhajtották, a
lovakok utána erednek s a széllel versenyt futva
rohannak az üldözött vad után. Pár óra mulva
kimerül a ragadozó állat ereje; kitűrt szájál, föl-
cserepesedett nyelvét messze kitolva, fáradtságo-
san lohol tovább, míg végre minden utolsó ere-
jét összeszedve, megáll, s üldözői ellen védelmi
állásba teszi magát. Ugyanebben a pillanatban
egy karikás tekeredik nyaka köré, vagy pedig a

gok kongására, hogy az ember el ne tévedjen.
Hozzáképzelve az éhes csikaszok üvöltését, el
lehet gondolni, hogy a környezet éppen nem
bátorító.

Képünk Kowalski olajfestményét ábrázolja a
farkasvadásatról, közepén kozácsapattal. De a
mit a rajz nem fejezhet ki, az az eredetinek bo-
rongós háttére, az oroszországi steppek komor
szürkése, mely annyira talál a feltüntetett je-
lenethez.

FARKASVADÁSZAT. KOWALSKI OLAJFESTMÉNYE.

A TERMÉSZET KALENDÁRIUMA.

A csiszolt szalonok és a füledt irodák népe,
egyes rendkívüliebb alkalmakat leszámítva, áta-
lán véve keveset törődik a kalendáriummokkal.

Egészen másképp áll a dolog a szegény emberrel.
Különösen a földmivelőnek gyakran egész napi
bére függ a tornyosuló fellegetektől, s így sokkal
nagyobb figyelemmel kell lennie az évszakok
változása és az időjárás iránt. Ne csodáljuk és ne
mosolyogjunk tehát, ha az egyszerű néppel társa-
logva azokat a naiv megjegyzéseket halljuk az
időjárásról, melyeket a mivelt tónus szellemte-

leneknek és közönségeseknek bélyegez. Nekik ez
több mint egyszerű beszéd-thema. Életkérdés ez,
mely eszmekörüknek, gondolataiknak legsarkala-
tosabb tárgya. A köznép már ex professo meteoro-
logus, és neki köszönhetjük annak az időjárási
bölcseletnek nagy részét, mely annyira ismeretes
a mindennapi életben.

Régi népeknél, különösen az araboknál és
persáknál, szokás volt az időt és évszakot a ma-
darak járásáról különböztetni meg. Mikor a ben-
demiri rózsaberkek a csalogány szavától kezdtek

családi körülményektől is függ, ámbár a költöz-
ködés ösztöne mindennél hatalmasabb bennök,
úgy hogy vannak szülők, kik inkább elhagyják
tollatlan fiókáikat is, sem hogy társaiktól elma-
radjanak.

Nagy és mély mysteriuma a természetnek a
madarak költözködése, s a gondos észlelő az év-
szak minden változását figyelemmel kísérheti a
madarak járásából, mert kezdve az első fecskén,
mely Boldogasszony napja táján megjelen, a
fűrj vidám pitypatatyáig, mely szent Mihály

időnek a jele, ha pedig füstöl s nehezen ég, min-
den bizonynyval eső várható. Ha a láng egyenle-
sen és föléle ég, ezt száraz időre magyarázzák,
ellenben ha a gyertya egyenetlenül ég, s a szén
több hamut hagy hátra, mint máskor, mindkettő
szeles időjárásra mutat. Esőt várnak akkor is,
ha a füst nem száll föléle, vagy ha füstöl a
gyertya s a lámpából, tüzet fog a korom a ké-
ményben s több efféle.

Az időjárás más rovata alá tartoznak a kösz-
vényes fájdalmak, melyekről őreink annyit
tudnak panaszkodni, s melyek rendszeren
élénkebbek nedves időjárás közeledtével.
Fej- és fogfájások is hasonló tünetek, me-
lyek a test túlságos nedvességével állanak
kapcsolatban. Eltört és begyógyult tagok
fájása is biztos mutatója a közelgő esős
időnek, vagy fagyoknak.

Számos más jelekről szólhatnánk még,
melyeknek időváltozó tulajdonságuk ha-
gyományoszerű tekintélyben áll. Ha a hur
lepattan a hangszerről, ha az emésztők
szagosabbak mint máskor, ez mind eső jele.
Borzongás és fázás sokszor, még mielőtt a
thermometer változást mutatna, időválto-
zásra enged következtetni, a mi érthető a
légkörben felhalmozódó nedvességből. Né-
melyek tengeri fűvet akasztanak ki az idő-
változás észlelésére és nagyon biztosra ve-
szik az az által mutatott időt.

Állatok között a tücsök bir első sorban
időjárás-jelzővel és a zöld béka. De
ha az egerek nagyon mozgolódnak, akkor
is változás áll be az időben. Különösen
ha az egerek napnyugtá után előjönnek
lyukaikból, akkor az idő szőpre fordul.
Esőre áll az idő, ha a patkányok nyug-
hatatlankodnak, vagy ha a pókok nagyobb
számmal jönnek elő rejtkeikből. Idő-
próféták a legyek is, melyek meleg he-
lyekre gyűlnek hideg és nedves idő köze-
ledtével.

Néha vihar előtt a levegő oly tiszta,
hogy a szem oly tárgyakat különböztethet
meg, melyeket máskor nem lát. Ilyenkor
néha hangok is hallhatók, a fül megesen-
dül s ez is a barometrum változásának a
jele. Ismeretesebb azok a kicsiny házikók is,
melyekből egy barát ugrik elő nedves idő
beálltával, vagy az asszony bemegy s a
férfi kijő belőle és megfordítva. Ezekben
a kaucuk az, a mire az időváltozás befolyással van, s mely nedves időben kitágul,
szárazban pedig összehúzódik. —r.

RÉGI JÓ TÁBLABIRÁK.

Hát ide s tova úgy elfelejtjük őket, mint
azt, hogy hogy tanultunk meg az iskolá-
ban olvasni. Pedig derék, humánus, min-
denre kész, eredeti emberek voltak. Egy
pár száz évig tartották fenn Magyaror-
szágot.

Például ki ismeri ma tekintetes Nagy-
Geresdi Kyss Sándor urat? Fogadom, Pest-
megyében sem senki, holott tápió-sápi bir-
tokos, és több megyék táblabirája volt. De
még a «Közhasznú ismeretek tárában»
sem beszél felőle senki, pedig az ilyen
Conversations-Lexikon-félék olyanok, mint
a meszes-gödör, melybe az asszonyok
minden szemetet és cserepet bele dobnak.

És tekintetes Nagy-Geresdi Kyss Sán-
dor ur nem volt hétköznapi ember, hanem
egyike a legeredetibb elméknek. «Néhány
év előtt — írja ő maga 1818-ban — sike-
rült nekem az universalis nyelv hang-létrá-
ját kitalálnom. Néhány évvel később fel-
fedeztem a hangvonzás örök és változha-
talan törvényét.» Így kezdte azt a 398. lap-
nyi, latin nyelven írt vaskos könyvét, melyet

József főherceg nádornak ajánlott, s melyről
oly tudós és híres férfiak, mint Schedius Lajos
és Stahly egyetemi tanárok saját pecsétjük alatt:
«Signatum Pestini die 24. Julii 1816» kiadták
azt a bizonyítványt: «ideam novam certe, ac
felici ingenio prognatam esse. Unde profecto,
ampla scientiae hujus utilitas sperari potest»
stb. stb. Azaz «az eszme bizonynyval új és sze-
rencsés elmének a szüleménye. A honnan e tu-
dománynak nyilván nagy hasznát lehet venni
az idiomákban, nyelvtanok és térképek szerkesz-
tésénél, idegen nevek és közokmányok leírásánál
stb.» A könyv teljes címe: «Organia Sermonis

hangosak lenni, akkor tudták, hogy ez a tavasz
visszatértének a jele. Az egyiptomi az ibiszt a hold
jelképe gyanánt tisztelte, s érkezését kapcsolatba
hozta a Nilus áradásával, mely termékenységet
hozott a földre. A kanadai vadász is a fűrj visz-
szatérteben látja zálogát annak, hogy a föld
fagya engedni kezd a nap sugarainak. Ismeretes
költöző madaraink pedig csaknem kitűzött napra,
vagy inkább éjre érkeznek meg, mert jobban szere-
tik az éjszakai utazást. Oly rendkívüli a pontosság,
melylyel szokott helyeiken megjelennek, hogy a
tengeren biztosra veszik jövetelüket a megszabott
órában. Kevesebbé pontos elindulások ideje, mely

napja közeledtét jelzi, majd minden hónapnak
megvan a maga madara.

De nemcsak az évszakok változásaira, a min-
dennapi időjárásra is bir bizonyos szabályokkal
a köznép bölcselem, melyeket érdekes lehet fizi-
kai valószínűségök szerint mérlegelni. A butorok
ropogása tudva van, hogy esőre magyaráztatik,
szintűgy a korom lehullása is a kürtöben, vagy
a lámpaláng lobogása. Ha a levegő csapadékkal
van tele, ajtó és ablak nehezebben zárható, s a
falak nedveseknek látszanak. Sokan azt is viz-
gálat tárgyává teszik, hogyan ég a tűz a kályhá-
ban; ha vigan pattog, akkor az fagnak s derült

et Scripturæ universalis per Scalæ et Attractionem-gravitationem vocalem evidenter et mathematicæ determinata, in usum Scholarum publicarum pro Docentibus et Decentibus, redigitt Alexander Kyss ex ordine Equestri" [stb].

A másik könyve Vas-, Sopron-, Fejér- és Pest-megyéek táblabírájának, *Nagy-Geresdi* némes *Kyss* Sándor urnak: „*A magyar nyelv felsége*” piros szattyánba kötve, nagy quart alakú, aranyozott metszéssel, címlapján arany betűk és Magyarország címere — korona nélkül, alatta a szerző neve: *Nagy Geresdi Kyss* Sándor, több némes vármegyék táblabírája, — és 1826. évszám. A könyv szintén kézirat, mint ama másik, de már magyar és nem latin nyelven szerkesztve.

Mikor és hogy kerültek e könyvek Pestvármegye levéltárába? Hát ennek is olyan régi jó táblabírósi története van. *Földváry* Gábor solti járásbeli főszolgabíró, *Fáy* András meg pesti járásbeli alszolgabíró (a mely járásban Tápió-Sáp esik) és mind a ketten benső barátok voltak. Kedélyes, jó humorú, talpig magyar, lángeszű ifjú ember volt *Fáy* András, *Földváry* Gábor meg kurucz egy ember, a ki nem ismerte ezt a szót: „lehetetlen”. Fenmaradt a magyar királyi helytartó tanácsnak egy kegyes intimatuma, melyet Pestvármegyéhez intézett, s melyben *Földváry* Gábor főszolgabírónak ügyességét, fíradhatatlan igyekezetét, serényességét és erélyét különösen dícsérőleg kiemeli, mint a ki a Duna-hajózás könnyebbé és nevezetesen elősegítette a szerelmek átvágását, melylyel a kiküldött szakemberek és biztosok „hosszabb ideig siker nélkül próbálkoztak”. *Földváry* Gábor főszolgabíró odament, megtekintette Szeremlénél a Duna gorbéjét, mely a körültekintő helységeket minden évben végső romlással fenyegette s az átvágás megselekedett. Volt természetben valami katonás, elszántsokra hirtelen kész, ellenállhatatlan, hogy ne mondjam, makacs akarat, mely nem hátrált semmi akadály elől, nem is ijed meg semmitől. Pestvármegye rendei, pedig ezek közé *József* főherceg nádor is tartozott, ugys mint Pest, Pilis és Solt törvényesen egyesült vármegyék örökös főispánja, okmányilag állították ki és szedték össze *Földváry* Gábor érdemeit s adták ki hiteles pecsétjök alatt.

S ez érdemek közt az is foglaltatik, hogy: „hazáját veszedelembe lenni látván, bár korára nézve fiatal, de hazája iránt lángoló érzéseivel fogva, lelkesedéssel, a felkelt nemes sereghez önként ajánlkozott s nem sokára kapitányi rangra emelte a felkelt némes sereg vezére, egyéb jeles tetteiért is, de különösen azon vitézségeért, mely szerint 1809. Szent Iván hava 4-én éjjeli órákban, az ellenség kikémlésére levén tizenketted magával kirendelve, midőn *Sárvár* táján negyven francia lovas által hirtelen körülvéttetett, azok közül mind magát, mind vele volt bajtársait, ritka ügyességgel s példás vitézséggel kivágta, a viadal helyén négy ellenséges lovasat hagyott halva, vitéz társai közül pedig csak kettő sebesült meg.”

Ilyen ember volt táblabíró *Földváry* Gábor, *Fáy* András meg olyan, hogy már akkor ritka leleményességű meséin, a „Két Báthory” történeti drámán, a „Közös ház” vígjátékán és egyéb irodalmi művein járt alkalmasint az esze. Nem is soká maradt szolgabíró, resignálta hivatalát Pestre ment, és feleslegpott táblabírónak meg írónak. A két ifjú ember közti barátság azonban mind bensőbbé, úgy szólván némes tekedéssé vált.

De a megye is más volt akkor, nemcsak politikai és közigazgatási, de egyszersmind közművelődési intézet. Minden felöltött és magiává tett, a mit csak a társadalmi tevékenység terén felöllehetett, mi a szellemi és anyagi haladást előmozdította. A kinek csak valami józaváló gondolata volt, a megye zöld asztalán vetette el, és ha egészséges, életrevaló gondolat volt, bizonynyal arany kalászkoba is hajlott. A megye egy közházn tervet sem ejtett el. Ide tette gr. *Széchenyi* István a lánchíd első tervét; *Fáy* András a takarékpénztárt, mely oly nagygyá, hatalmasá fejlődött vala, *Földváry* Gábor a nemzeti színházat, mely magából azóta fényes rajokat bocsátott ki s több nemzeti intézet szülőanyja lön. Valóban méltók az ily érdemes férfiak a „nagy” elnevezésre.

Hanem hát hova is tévedtem? Igen tisztelendő *Holler* Ádám urnának, a tápió-sápi plébánosnak vagyok. *Fáy* András ismerte, *Földváry* Gábor meg mindenféle kiadásban szeretete a tanult és művész-embereket, ha mindjárt hosszú ruhában jártak legyen azok.

Egy a maga korában nem méltányolt eredeti elme, hogy úgy mondjam, félreismeret lángész hunyt el *Nagy-Geresdi Kyss* Sándorban. Az a kor volt ez, mely a *Kőrösi Csoma* Sándorokat és *Horváth* Istvánokat szülte, vagy inkább előlegezte a nemzet dícsőségének.

Nagy-Geresdi Kyss Sándor a végrendeletében a tápió-sápi plébánost bízta meg, hogy fennebb említett két kéziratát Pestmegye rendinek mutassa be, azzal a kérelemmel, hogy arra a megye közgyűlése előfizetést hirdessen, nyomattassa ki.

Tisztelendő *Holler* Ádám plébános úr előbb két nevezett barátjához, pártfogójához fordult s közölte velök szándékát. Szerencsétlenségére, *Földváry* Gábor főszolgabíró úr csak egy év múlva (1830. aug. 3.) lön substitutus Viceispánnak surrogálva s jóakarattal egyebet nem tehetett. *Fáy* András megvette a mit tehetett, bizonyosság erre itt közölt kézírata, mely hogy az övé, minden vonása elárulja.

Magános vélemény

T. Kyss Sándor Úrnak ily című munkájáról:
A Magyar Nyelvnek Felsége.

A ki ily fontos és sokféle ágazati munkába kíván vágni, tudni kell annak mindenek felett a *Nyelvek Generalis Philosophiáját* (mely nem régen lábra kapott tudományt az Angolyok után, a Németeknél Fökep) Vater, Reinbeck, Jacob, Roth, és Bernhárdi műveltek ki) és e jelenvaló esetben a *Magyar Nyelv Grammaticáját*; vagy legalább ez utóbbit elmulhatlanul. Ily előkészületek nélkül, csaknem annyi volt ezen munkába fogni, mint fegyver nélkül menni a csatába!

Néhai T. Kyss Sándor Úr tagadhatatlanul egy volt a Magyar Föld ritkább Geniejei közül; de excentricitása, a mennyire szerencsém vala esmérni, arra makacsította, hogy az efféle előkészületeket megvesse; nem örömet akart valamit tanulni mástól, s magából akart meríteni mindent: merített is, de sokat hibásan, vagy legalább nem oly tisztán, mint előismeretekkel meríthetett volna.

E jelenvaló Kéziratban, melyet úgy látszik valami idegen nemzettől, de jó betűfűző Oskolák gyermek tisztázott le, minden sorban hemzsegeknek a Magyar Orthographiái, minden Periodusban a különféle Grammaticai hibák, úgy, hogy K. úr, a mint látszik, még Révaynak sem esmeré; s nem ritkák az Etymologiai tévedések is, kivált a kihalt tö-szavakban, mint *Dan*, *Szik* sat.

Nem egészen hibátlan az írásmód is. Sok az ismétlés, mint p. o. Ősi nyelvünk szerfeletti magasztalásai, számos a *Kicsapongás* mint lap 23, 25, 29. *gyermekkedés* mint lap 37, 38. s egyódalásig mint 35, 36. Néhol állításai ellenkeznek a *Nyelvek philosophiájával* mint p. o. a Bévételben azon axióma: hogy a Nyelvet a Nemzet Attyaik alkotották mintegy tanács-ülésképen, készakarva nagyobb és kisebb ésszel sat. A Historiai Dátumok pedig sok helyen valóságos principii petitiók.

Mindenek mellett is számosak, bár nem mindenütt újak, a *Nyelvünk* ritkább tulajdonságairól tett szép Jegyzetek s azok a figyelmet és becsülést méltán megérdemlik, s egykor nyelvünk Grammaticai és philosophiai bővítésére, hasznos materiál Fognak szolgálhatni.

Igen sajnálom, hogy sem időm, sem érkezősem nem volt a *Könyv Második* vagyis Mathematicai részébe is tökéletesen be tanulnom; minthogy az rész szerint a hibás tisztázás, rész szerint a mindenben új, szokatlan, és sokszor valóban szükségleten Terminologia, felesleges Distinctiók miatt, sok helyeken majd csak nem érthetetlen lévén, több időt kívánt megértésére, mint én rá fordíthatlak. Azonban azon kevés is, a mit a K. úr által Feltalált *Sermonis Organájából* megérthettem, elég arra, hogy azt többnek tekintsem, mint merő elfesfuttatásnak, s csodáljam a Feltaláló éles elméjét. Hogy az articularis hang Mathessisse nem képtelenség, igen Fel lehet tenni csak azon inductióból is, hogy az emberi hang egygyik Nemének, az *Énekek* van már Mathessisse, miért ne lehessen a másik Nemének is, a *Beszédeknek*?

S az organiat (ha az netalán némely Petitiótól megtisztítatván megállapíttatik) Grammaticai tisztaságra vont Anyai nyelvünk jelességeinek kitapogatására fordítani akarni, mely Felségess, mely szent gondolat és akarat! — De ismétlem, hogy Nyel-

vünket előbb Grammaticai tisztaságra kell vonnunk; mert hogy vehessük addig a Syllabákat mértékre, Taetusokra, még magokat a Syllabákat Fundamentosan meg nem állapítjuk? Mindezeknél fogva az én csekély és határozni nem akaró véleményem a *Könyv* eránt ez lenne: hogy az, nem ugyan mint egész Systematikus munka, hanem mint csupa *Nyelvelbi Rhapsodiák*, s jövődő hasznos materiál egy következő Nyelvtudós számára, méltán ki-nyomtatathatik.

F. A.

Tisztelendő *Holler* Ádám plébános bemutatatta Pestmegye Rendinek *Nagy-Geresdi Kyss* Sándor hátrahagyott kéziratát. A közgyűlés bővebb tudomást kívánt szerezni e munkák belső értékéről, vajjon a *kinymatásra* méltók legyenek-e és a *pranumerationnak fogantatall leendő kinyitását* reményleni lehessen-e? Utasítást is adta ezt a kézirat megvizsgálására kiküldött deputációnak, melybe sem *Földváry* Gábor, sem *Fáy* András nem lettek bevalasztva.

A deputáció tagjai voltak: *Jankovics* Miklós, kinek gazdag műgyűjteményét a nemzeti muzeumból ismerjük; *Horváth* István, ki ép akkor irta híres értekezését a *Jászkőről*, mint lónokról, Pannokról, Pelasgokról, stb; *Földváry* Miklós, ki hírneves zenészerző hírében állott. De hogy végezett-e valamit ez a deputáció, annak semmi nyoma.

Mindamellett nem gondoltam, hogy a *Fáy* András magán véleményét véka alatt kellett volna továbbra is tartani, sőt emlékejl marad az, a jeles író, a nagy hazafi születésének közelgő százados évfordulóján (1886. május 30.), mely a rengeteg tudomány akadémikusokat arra emlékezteti, hogy még sem kell talán e vasokos kötetek kivonatát a meggyőlt kívánni, mikor az akadémia épületétől nem oly igen messze esik a megyeháza.

SZÉKELY JÓZSEF.

SÁNDOR MÁTYÁS VERNE GYULA REGÉNYE.

FRANCIÁBÓL FORDÍTOTTA HUSZÁR IMRE.

Egyedül jogosított magyar kiadás. MÁSODIK RÉSZ. Huszadik folytatás.

I. Pescade és Matifou.

Tizenöt évvel a legutolsó események után, a melyek e történet prologját befejezik, 1882 május 24-én ünnep volt Raguzában, a dalmát tartomány legnevezetesebb városainak egyikében.

Dalmácia nem egyéb keskeny földnyelvvel a dinári alpesek keleti része, az Adriai-tenger és Herczegovina közt. Épen csak hogy elég hely van benne négy-öt száz ezer ember számára, a kiknek már egy kissé szorokodniuk kell.

A dalmát faj szép faj és józan, ezen a kopár vidéken, a hol a termőföld annyira ritka, büszke maradt számos politikai viszontagságai közepette és kevély Ausztriával szemben, a melyhez 1815-ben a campo-formiói béke csatolta; végre becsületes mindenek felett, minthogy ez országot az Yriarte által feljegyzett csinos kifejezés szerint: „a zár nélküli ajtók országának” lehetett elnevezni.

Dalmácia négy kerületből áll, melyek ismét alkerületekre vannak felosztva; a négy kerület: a zárai, a spalatói, a cattarói és raguzai. A kormányzó a tartomány fővárosában, Zárában lakik, ugyanott tartja üléseit a tartománygyűlés is.

Az idők nagyon megváltoztak a tizenhatodik század óta, midőn az uszkókok, a kik török szökevények voltak, nyílt háborút viseltek a muzulmánok ellen ép úgy, mint a keresztények ellen, a szultán ellen ép úgy, mint a velencei köztársaság ellen és remületben tartották az Adriai éjszakai részeit. De az uszkókok elűntek és ma már Karniolában lehet nyomukra találni. Az Adriában ma ép oly biztonság uralkodik, mint a felségess és költői Közép-tenger egyéb részeiben.

Raguzá, vagyis helyesebben a kis raguzai állam sokáig köztársaság volt, még Velence előtt, vagyis a kilencedik századtól fogva. I. Napoleon egy rendeleté által 1808-ban a kis raguzai királysággal egyesíté s egy hercegséget csinált belőle Marmont marsal számára. A raguzai hajók, a melyek a levante összes kikötőit bejárták, már a kilencedik század óta, a szentszék jóvoltából egyedüriassági joggal bírtak, a hitetlenekkel való kereskedés tekintetében, a mi Raguzának nagy

fontosságot adott a déli Európa apró köztársaságai közt; de Raguzá nemesebb tulajdonságai által is kivált: tudósainak és íróinak hírnevénél fogva elneveztek szlovén Athénnek. Mindazonáltal a tengeri kereskedelem jó horgonytalajú és mély vízi kikötőt igényel, a mely a nagy tonateherképeségű hajókat is befogadhasa és Raguzának nem volt ilyen kikötője. A raguzai kikötő szűk, tele van a víz színéig felnyúló szirtekkel és csupán parti kereskedő hajóknak vagy halászhajóknak adhat menhelyet.

Szerencsére, fél mérföldnyire észak felé az Ombla Fumera öböl egyik beszögeleésében, a természet szeszélye egy kitűnő kikötőt alkotott, a mely a hajózás összes szükségleteinek megfelelni képes. Ez a gravosai kikötő, a melynél talán nincs jobb az egész dalmát tengerparton. Itt még a hadihajók is elég vizet találnak, van elég hely a hajóépítésre és a hajók kijavítására, végre itt teljes biztonságban kiköthetnek a nagy kereskedelmi és személszállító hajók, a melyekkel az egész világot elárasztották időjárta.

Ebből az következik, hogy elbeszélésünk idejében a Raguzából Gravosába vezető útból valóságos boulevard lett, szép fákkal beültetve, gyönyörű nyaralóktól szegélyezve és sűrűn látogatva a város lakosságától, a mely akkoriban tizenhat-tizenhat ezer lélekre rughatott.

E napon, szép tavaszi délután, négy óra tájban, azt lehetett tapasztalni, hogy a raguzaiak tömegesen sétáltak Gravosa felé.

E külvárosban — hiszen a város kapui előtt épült Gravosát bizvást így lehet nevezni — népművet tartottak, mindenféle játékokkal, vásári mutatványokkal, tánczokkal és zenével a szabad ég alatt, a charlatanok, akrobaták és egyéb művészek lármája, éneke és hangszerei nagy lármával töltötték be az utcákat, le egész a kikötő rakpartjáig.

Az idegennek pompás alkalma lett volna itt a mindenféle vándor csöcselék közé vegyült szláv faj típusainak tanulmányozására. Nem csupán ezek a nomádok sereglettek ide az ünnepélyre, hogy kiaknazzák a látogatók kíváncsiságát, de a sík föld és a hegyek lakói is részt akartak venni a nyilvános mulatságokban.

A nők nagy számmal jelentek meg: városi asszonyok, környékbeli parasztasszonyok és partvidéki halásznők vegyest. Némelyek öltözékén észre lehetett venni, hogy igyekeznek a legújabb nyugateurópai divathoz alkalmazkodni. Mások az egyes vidékek szerint legalább bizonyos részleteikre nézve változó öltözeteket viseltek: himzett mellű és ujji fehér inget. Tarka-barka felöltöt, a melyben a színek és a rajzok mozaik-szerűen összevegyültek, mint a persz szőnyegek, száz meg száz ezüst szeggel kiverő övet, — tarka szalagokkal díszített hajukon fehér „okrongát” (fejkött), a melyről a fátyl hátrafügg, mint a „puskák” a keletiek turbánjáról, szalmaköztüllel a lábszarakhoz kötözött bocskort és sarukat. És a különféle öltönytáradok kiegészítését mindenféle ékszeres képeztek, a melyek ezüst karperecek, nyakláncok és boglörök alakjában, a nyak, a karok, a mell és az öv díszítésére vannak rendeltetve. Ezeket az ékszerket még a falusi nép-nél is fel lehet találni, a mely szintén kedveli az öltönytáradok körvonalait kiemelő színes himzés-szegélyeztet.

De az összes nyugati jelmezek közül, melyeket még a kikötőbeli hajósok is bizonyos eleganciával viseltek, különösen magára vonta a figyelmet a kiváltságos testületet képező hordárköltözet. Ezek a turbános, zubbonyos hordárköltözet valódai keleti népnek látszanak, széles övükkel, bő török bugyogójukkal és papucsikaikkal. Becsületlen valának akár a galatái rakpartoknak, akár a Top-hané térnek Konstantinápolyban.

Az ünnepély élénksége elérte a tetőpontját. A sátorok és a deszkabódék nem ürültek ki sem a főtéren, sem a rakpartokon. Ezenkívül kilátásba volt helyezve egy külön látványosság is, a mely nagyon alkalmas volt arra, hogy sokakban

RAGUZA.

nem tartozott azok közé, a kiket az emberi nyomorúság érzékenyíteni képes.

Ezzel mindketten más, nem kevésbé zajos bódék felé irányozták lépteiket, kereszttülatván a sűrű néptömegben, mialatt a guzla-művészek elszéledtek a szomszéd csapszékekbe, „beinni” a jövedelmét.

Nem is kimélték a szilvóriumos palaczkokat s az erős ital úgy csiszolt le a cigányok torkán, mintha egyszerű szirup lett volna.

Mindazonáltal a szabad ég alatt gyakorló művészek, énekes vagy szemfenyvesztők nem egyenlő mérvben örvendettek a közönség kegyének. A legalhanyagottabbaknak két akrobatát lehetett látni, a kik hasztalan igyekeztek közönséget csodítani maguk köré, egy emelvényen végrehajtott mutatványaikkal.

Az emelvény felett meglehetősen rossz karban levő festett vásznak függtek, melyek a legképtelenebb tájképeket és legvalószínűleg alakú vadállatokat: oroszánokat, sakálakat, hienákat, tigriseket, óriáskigyókat, stb. ábrázoltak. Az emelvény mögött egy szinkor volt elkerítve ócska vászonnal, a melyen sokkal több volt a lyuk, hogy sem a kíváncsi szemek kísértetbe ne estek volna bekandikálni, — a mi a jövedelemnek csakis ártalmára lehetett.

Az emelvény előtt, meglehetősen ingadozó póznákon, egy korhadt deszka volt megerősítve, a melyen a következő öt szó volt felírva szénnel:

Pescade és Matifou

francia akrobaták.

Ez a két ember külsőleg, és kétségkívül belsőleg is, annyira különbözött egymástól, a mennyire két emberi lény általában különbözhetik. Kétségkívül csupán közös származásuknál fogva egyesültek, bebarangolni a világot és végig kúzeni „az élet harcát”. Mindketten provencai születésűek voltak.

De honnét vették bizarr neveiket, a melyek távoli hazájukban talán híresek is voltak? Talán e két név ama két földrajzi pontot jelenté, a melyek közt az algéri öböl beszögezik: a Matifou fokot, (Cap Matifou) és a Pescade csusot (Pointe Pescade)? Igen; és valóban neveik ép oly jól illettek rájuk, mint a hogy az Atlas név illik valamely piaci óriásra. (Folyt. köv.)

UJ-ÉVI ELSZEGŐDÉS.

Az új-év a cselédvilág Eldoradoja. Nemcsak azért, mert ilyenkor kedvezkedik az udvarias fűszerboltos a mi Zsuzskánkunk pompás kókuszdió-szappannal vörös kezeire, mellé egy-egy gyűszűnyi otkolont, jóféle pirostót, szalagot, csokoládét s mi egyebet csempészve, halálból azért, hogy egész éven át olyan kitartón vitte hozzá az aprópénzt, vagy ha könyvre vásárolt — a könyvet; hanem főként azért is, mert a fő-főalkalom arra, ha valaki könnyíteni akar terhes szolgáltatán, hogy a jószívű „czupringerné” szövetségében előnyösebb feltételek mellett jusson „helybe”. S bizony már hétételek az újévet megelőzőleg van is nagy felfordulás a cselédvilágban, lótnak-futnak egymáshoz a czipfalkodó fehérmegyék, a tenyeres-talpas és jó munkabíró pátyiak, szentendriek, kókaiak, mega hány ilyen nagy cseléd-emporiuma van a mi cselédtermő édes hazánkban. Itt is, ott is ellonkap egy pár perczet a petroleum-vásárlásnál; szögleteken, kapuközüken nagy titokban sugnak-búgnak, ki mikor változtatja helyét, mi panasza van a háziakra, hova szőlják bér-főlemelésre s több efféle. A Kati pakol, mert férjhez menendő; várja otthon a legény, kap is vele néhány csengő ezüst forintot, jól becsavarva zsebkendője szöglétebe (talán azért, a mért egyebet — nem kap). A Mari, az a gazdájával meg van elégedve, hanem az „asszony” — no az valódi sárkány. Jutának a gyermekírárs ellen van kifogása, meg hogy új gombolós cipőjében nehezen esik a harmadik emeletet járni. Hát még a Treszkák, Borecsák, Nancsik, Klárkik egész tábor! Kinek az étel nem tetszik, megúnta a mindennapi krumpli-pürét, kinek meg külön cselédszobára valónak igényei, (mint a Veronka földjének ott a sugárton, „no az ugyan jól járt”), vagy pedig több vasárnapi kimenőre, a mikor a kőbányai nagy vendéglőben kitánczoltassa magát a budakeszi svábok trombitájával kitaró, sőt néha bizony ki is tartott udvarlójával, azzal a hetyke bádogos legénnyel, a ki után

olyan meghatón fújja ebédutáni mosogatásnál, hogy azt mondja:

«Nem bánám, ha mindennap is megverne, csak a nevem (Dusák Feriné) lehetne».

Szóval foly a csiri-csári. «Hidd el lelkem, a mai világban inkább szolgál az ember zsidónál, mint kereszténynél». Aztán a czimzések sem épen érdekeltelenek, melyekkel gazdáikat titulálják bizonyos eredeti skála szerint: a nagyságos úri, az úr és — az asszony. Órákat eltöltenek a közvetítő intézet meleg kályhaja mellett, hol egészen otthonosoknak érzik magokat, vagy az újonczabbjai a Kálmán sarkán tipegve-topogva. Mert ez az a cseléd-börze, a hol mindjárt ott ragadnak, a mint a szomszéd hajóállomások partra öntötték őket pereputy-tostól a hetivásárok napján s éktelen libagógóság és kakaskukorékolás mellett várják a szerényebb alkalmatosságot, mely egy-egy surlásra, ablaktisztításra, vagy bejárónéságra elszólítja őket várakozó állásukból.

S míg ez alkudozások folynak, beáll az új-év és

bemutatás ünnepélyességét, hanem meglehet azért is, mert a princípális fiatal menyecskefeleségének rajta felelt tüzes szemei perzselőn sütnék rá. A mi bizony imponálóbb körülmény, még magának az öreg urnak összeráncolt szemöldökénél is. Mert a vén tudós tudni látszik, hogy a tekintély fegyelmézi a fiatal lelket, s azért szigorú méltósággal töri fel az ajánló levelet, melyet valamely régi iskolatársa küldhetett, pártfogásába ajánlva a fiút. Megkönnyíti a méltóság kifejezését az asztal ebédutáni kinézése, mely a jól lakott kényelem meglegedettségével mosolygó a jövővény felé. Még a földön ugrádozó szajkó is kíváncsi szemekkel méregeti az érkezőt, kinek töprengő arcán meglátszik a gond, hogy vajon milyen eredményre lesz az ajánlkozásnak. Higyük a legjobbat. Az egyik erősség már bizonyos, hogy be van véve, s ez az asszony hajlandósága, ezen át nem nehéz az öreg úr szívéhez is eljutni, sőt idővel, ki tudja? tán még a provisoratushoz is.

zakra. Ezenkívül nagy értéket képviselnek még a butorok és szerszámok s a vasutak. A háziállatok értéke már csak 42 milliót tesz s a készpénz alig 20 milliót. A leggazdagabb országok a következők: Egyesült-államok 189,900, Anglia 174,400, Franciaország 161,200 Németország 126,460 millió márkát képviselő összes vagyonnal.

* Az emberi haj soha sem volt oly keresett, mint jelenleg. Még Khinából és Indiából is nagy mennyiséget szállítanak Európába. A legfinomabb haj Franciaországból kerül, de Olaszországból is szép sötét, hosszú, feketén is fénylő haját hoznak ki. Az ár igen különböző. Franciaországban félkilóért 20—80 frank, Angliában 4—80 shilling, Amerikában unciáért 6 centet fizetnek. A francia hajfonat középsúlya 10, az olaszé 12 s a németé 20 lat; a német haj azonban oly rossz minőségű hogy rendszeren csak francziával keverve lehet értékesíteni. Nem éreketlen, hogy a hajkereskedésnél az orr nagy szerepet játszik s a gyakorlott hajkereskedő állítólag szaglász után rögtön megkülönbözteti a német haját a francziától.

* Sajt-bacillusokat fedezett föl közelebb egy göttingai fiatal orvos, mely állatok Koch híres kó-

ÚJ-ÉVI ELSZEGŐDÉS.

EGYVELEG.

* Feltámadó növény. Már a középkorban ismeretes volt az úgynevezett jerichói rózsza (mely tulajdonképpen nem rózsza s nem is Jerichóból ered) onnan, hogy ősszelunkorodott ágai kellő nedvesség folytán ismét széttagolnak. De míg e rózsza így kinyitva is csak száraz galy marad, a kaliforniai feltámadó növény (Selaginella rediviva), mely eredeti állapotában a magas hegyeken tenyésző almához hasonló száraz gömb, alul szürke száraz gyökerekkel, ha 12—24 óráig langyos vízben áll, igen szép s élénk zöld színű bokorrá lesz; de ha kivesszük a vízből s száraz helyre tesszük, ismét összemegy s eredeti alakját ölti fel. E rendkívüli sajátóságot a Selaginella redivivánál csak újabb időben fedezték fel, mivel e «kinyílás» évenként legfeljebb 3—4 ízben fordul elő az erős esőzések után. Most már e növény kereskedelmi tárgy lett s nemcsak mulatságnak tekintik, de mint szegélydíszítő növényt is alkalmazzák.

* Egy billió s tizenötezer millió márkára becsüli egy német tudós az egész földgömbön levő értéket. Ennek mintegy harmadrésze (340,000 millió) esik a termőföldre és az erdőre s egy negyed a há-

lérabacillusaihoz veszedelmesen hasonlítanak, tenyésztési módjuk is ugyanaz s tulajdonképpen csak abban különböznek tőlük, hogy állatokba beoltva sem okoznak veszedelmet. Az érdekes bacillust a német orvosok most szenvedélyvel tanulmányozzák.

* Régi fűgefá van Winchesterben (Anglia); történeti adatok szerint már 1623-ban termett s gyümölcséből I. Jakab is evett.

* Őszi leveleket gyűjtöttek ez évben az Egyesült-államokban, hol az ilyenek közt igen sok nagyon szép színű van, sötétpiros, veressárga, barnazöld, aransárga, biborpiros, égő színű, halvány és reczés. A kikeresett szép példányokat papír között megnyomtatják s azután könnyű viaszoldattal vonják be s Makart-csokrokra, képrámákra, templomi díszítésekre stb. használgák.

* Rafael egyik ifjúkori képét, az 1506-ban festett «három gráciát» vásárolta meg D'Annale herceg a híres Lord Dudley-féle gyűjteményből. A kép csak hét négyzetöthüvelyk nagyságú s ára 25,000 font sterling volt, melynél nagyobb összeget ily kis képért aligha adtak valaha.

Dehain konstantinápolyi fényképe után rajzolta Bittó Géza.

SZILÁGYI DÁNIEL.

SZILÁGYI DÁNIEL.

1830—1885.

Egész váratlanul érkezett Konstantinápolyból a szomorú hír, hogy Magyarország egyik leghűbb fia, az emigráció tagja, ki ott 1849 óta élt s a legkitűnőbb orientálisták egyike volt, a sok ismerettel bíró s tudományos műveltségű Szilágyi Dániel, kibén az odavetődött magyarok mindig hű barátja és segítőre találtak, minden előleges betegség nélkül kiszenvedett.

Egy magyar hírlap levelezője épen Konstantinápolyban volt az időben s megelőző este még kedélyesen beszélgettek. S másnap ott találták a magyar tudóst könyvekkel zsúfolts kis boltjában, íróasztala mellett ülve, kezében tollal — halva.

Ott lakott a Timoni-utczában, a török főváros Pera negyedében, homályos, alacsony bolt-helyiségben, a hol a tömérdek fölhalmozott könyv és kézirat közt épen csak annyi hely volt, a hol az ember megfordulhatott. A könyvtől nem maradt a helyiségben annyi tér, hogy koporsója elfért volna benne. A szabad ég alatt, az utca közepén tették koporsóba a «magyar Diogenes»-t.

Mert valóban az volt. A világtól elvonult szerény buvár évek hosszú sora óta élt kis boltjában, mint egy remete kevésből, kevés igények-

kel, oly puritán egyszerűséggel, hogy még ágya sem volt, csak egy alacsony ládára terített ócska szőnyegen aludt félig ülve s maga főzte meg egyszerű ételét szemes serpenyőjében.

És ez a férfi, a ki minden kényelmet és élvezetet megvont magától, egész vagyonát költött honfitársai fölségelésére. Mert nem volt híjával a keresetnek. Magyar letére, mint török ügyvéd bajlódott ezerféle porös ügygyel, tett dragomán-szolgálatokat, akár egy közönséges tolmács, végzett csekély díjért fordításokat, levelezéseket. Mint tudós orientálistának nagy hire volt szaktársai előtt s Franciaország és Anglia turkológiai valóságos tekintélynek tartották. Ha a török nyelv zugaiban eltévtek, csak néhány sort írtak a Timoni-utczai remetének s postafordultával asztalukon volt az utbaigazítás, a melyet hiába kerestek volna könyvtárak fene-

kén talán évekig. Egész nemzedéket nevelte föl az orientálista buvároknak, a magyar és a külföldi szaktekintélyek legtöbbje az ő keze alól került ki, az ő útmutatása szerint lett nevelők nagygyá, ismeret, míg tanítómesterük ismeretlenül elégedt tovább a homályban. Ő fedezte föl a korvinákat is a szultán könyvtárában s nagy tényező volt abban, hogy azokat a török kormány Magyarországnak visszajándékozza.

De nemcsak ebben állanak a tudomány körül szerzett érdemei. Évek során keresztül fáradozott abban a nagy munkában, hogy Magyarország történetét török kútfőkből összeállítsa s a hódoltság idejére vonatkozólag megbeszélhetetlen forrásokat gyűjtött. Valódi kincs az, a mit fölhalmozott, «unikumok halmaza, nagy fáradsággal, sokszor veszélyvel gyűjtögetve, tenger pénz árán s olyan pénzen, melyet gyakran szájától kellett elvonni a magyar tudományért rajongó e második Körösi Csomának», írja róla a «Budapesti Hírlap» levelezője.

Még utolsó ideje is történeti tanulmányainak volt szentelve. Egy ifjú történészünk számára gyűjtögette török forrásokból a Boszniára vonatkozó adatokat. Hetvenhat keleti író műveit foglalta egybe egy óriási foliansban. Átalában soha senki nem fordult hozzá segítségért, szíveségért hiába, mindenkin segített tanácsosul, utbaigazítással, s másképp is és senki abba a kis boltba be nem tévedt a nélkül, hogy gazdagabban ne jött volna ki belőle. Egy órát társalogni az igénytelen tudóssal többet ért, mint éveket tölteni utazásban, könyvek buvárlásában. A tudás és tapasztalat kimeríthetetlen forrása volt e férfi, ki szívesen bocsátá a hozzá folyamodó rendelkezésére meggyűjtött szellemi kincseinek tárházát.

Élete pályájára vonatkozólag beavatott kézből a következő adatokat veszszük:

Az 1838. évi «Regelő» 46. számában ez a «Gyászír» olvasható: «Mult május 23-án szenderült boldogabb életre t. t. Szilágyi János úr, hatházi ref. predikátor, mely tudományú s több jeles értekezéséről ismert férfiú, a «Tudományos Gyűjtemény» legszorgalmasabb, legbuzgóbb íróinak egyike. Nemzeti literatúránk benne ismét egyik munkás és közösen tisztelt művelőjét s ápolóját veszte el.» — E vesztesség valódiságáról ma is meggyőződhetünk, ha a Tud. Gyűjtemény 1832—36-dik évi köteteiben a Szilágyi János neve alatt megjelent nyelvtudományi értekezéseket megtekintjük.

A gyászír hallgatott arról a vesztéséről, melyet a boldogabb életre szenderült predikátor családja szenvedett. Ifjú özvegy, apró gyermekekkel maradt utána árván, kit később Fábrián János, h.-bőszörményi jószívu s tanult úri ember vett nőül, s gyermekeiről apai szívvél gondoskodott. A nagyobb fiú, Dániel, a bőszörményi kis gimnáziumból Debreczenbe ment tanulását folytatni; a kisebb, Sándor, asztalosassá lett.

Ma is vannak tanárok, kik az árva gyermek sorsán könyörölnek, előhaladásuk iránt különösebben érdeklődnek s az apák érdemeiről megemlékezve azon vannak, hogy elmaradt gyermekeikből, ha lehet, azokhoz méltó embereket neveljenek. Lugossy is ilyen volt. A mint Dániel 1847-ben a mostani VII-ik gymn. osztályra beiratkozott, azonnal házához fogadta. Rövid ideig lakhattak egy fedél alatt, de kölcsönös ragaszkodásuk holtuk napjáig tartott.

Fél év múlva a buzgó hazaszeretet mindkettőjökkel fegyvert fogatott. Dániel a császárhuszárokhöz jutott s mint őrmester harczolt az utolsó napokig, a mikor hadnaggyá lett s emigrált. Szenvedett, sanyargott mint a többi emigráns, békével tűrt mint kevesen és bár 18 éves letére felfogni is, érezni is tudta mind a haza, mind a maga sorsát, gyermeteneg vidám kedélye páratlan jelenség volt a bujdosó táborban. Senkinek sem jutott eszébe ezért rá neheztelni, sőt mindenki kedvelt, szerette. Társainál is erősebben hitte, hogy győztesen fognak visszatérni s talán annak a visszaváró bucsuzásnak sugárni tündöklöttek kedélyében, melylyel 1849 tavaszán egy alföldi városból, melytől, vagyonos szülők s azok egyetlen szép fiatal lánya bocsátották útjára az ifjú katonát. Kocsis, lovász, szakács, kereskedő lett a nem sok tapasztalású emigransból, mely életmódok három eljében becsületes hűségével nyerte meg az idegenek bizalmát, míg az utolsóban maga kárán tanulata meg, hogy nem kalmárnak született. Atyjától öröklött nyelvtanulási hajlamát az alkalmat és kényszerűség azonnal fejlesztette, a mint idegen földre lépett, s később az istálló és konyha levegője sem irtotta ki belőle. Majd megnősült. Hű nejét s gyermekeinek gondos

anyját nem a magyar alföld, hanem Schleswig-Holstein nevelte. Ez négy évvel ezelőtt Budapesten halt meg.

Midőn a keleti háború kiütött, Szilágyi már nyelvtudományával tartotta fenn magát és családját. A szövetséges angol hadsereg főtisztjei közül számosan tanultak tőle törökül. Saját módszerű sikeres tanítása sok jóakarót szerzett számára. Egy angol ezredes, tanítványa, kieszközte, hogy elsőrangú tolmácsnak nevezették ki a hadsereghez. Szilágyi újra osztályozta magát; jelentette, hogy ő csak másodosztályú tolmács állásra tartja magát érdemesnek, s ha elfogadják, mint ilyen fogadhatja el a kinevezést. A pártfogó neheztelt, de Szilágyival nem boldogult. Másodosztályúnak nem teheték többnek; elsőosztályú akárhány volt, a ki nála kevesebbet tudott.

Ekkori érintkezéseit gyakorlati irányú ember nagyon fel tudta volna használni. Ő megelégedett azzal, hogy ember- és világismeretét gyarapította, tanulmányait haladhatott s összeköttetésekre tett szert, melyek nem neki, hanem általa a hazai tudományoknak lehetnek hasznára. Henszlmán, Ipolyi és Kubinyi Ferenc keleti útja volt erre az első nevezetes alkalom, kik, midőn visszatértek, teljes elismeréssel nyilatkoztak kitünő szolgálatáról. Nekik sikerült bizonyos fokig megérteni szívének hazatérő szándékát, úgy hogy 1863-ban családját haza is küldötte, ő maga azonban csak a készülődésig jutott. 1867 után megint erősebben készült, de a kik vártuk s biztattak, ismét hiába vártuk. Három-négy évvel ezelőtt újból erőtt vett rajta a vágyódás s haláláig foglalkozott hazajövele gondolatával, a mi nélkül különben egyetlen napja sem múlt el külföldön töltött éveinek. Fiait visszaadta a hazának, maga Konstantinápolyban húnyt el november 22-én 55-dik évében. Bárcsak szét ne szóródnak az a tudományos kincs-halmaz, melyet hazaszeretettel, tudományért előhalál igyekezzel s szűkölködéssel sikerült összegyűjtenie.

EGY TUDÓS NÉGER.

Nagytsiztetű Johnson Henrik ur az, a felső-nigeri főesperes, kinek arcképét e soraink fölött bemutatjuk. Nem tagadhatja el telivér néger eredetét, bár kiborított arca s a honfitársainál szokatlan pápaszem egészen sajátos ki-fejezést adnak tagadhatatlanul értelem s bizonyos jellemzőségeket tanúsító arcának. De nem a sajátos arckifejezés ösztönöz Johnson arcképének kiadására, hanem az, hogy e néger valóban tudós és érdemes férfi, a mit elegendő bizonyít az a tény is, hogy a cambridge egyetem, a legérgebb s leghíresebb egyetemek egyike, f. év nov. 12-én tiszteletbeli tudori czímmel tüntette ki. Toussaint l'Ouverture, Haiti felszabadítója, Météa, Uganda hatalmas fejedelme, az ugynevezett «néger Napoleon», Ira-Aldridge, a híres színművész s mások elegendő tanúsítják, hogy a négernek közt nagy szellemi tehetségek is vannak Johnson méltán sorakozik e fényes névsorhoz.

Johnson szülei már szabad keresztény néger voltak. 1840-ben született *Partingsban*, Nyugat-Afrika Sierra-Leone nevű partvidékén s ugyan-az Afrika-ban a Milward misszionárius vezetése alatt első freetown iskolában nyerte első oktatását. Nagy szellemi tehetségei, különösen rendkívüli nyelvérzéke miatt Milward csakhamar segéd-tanítójává tette, mely minőségében némi anyagi segítséget nne, 1865-ben Angliába jött tanulmányát folytatni s a Londonban lévő «Church

Missionary College»-ben (Islington) több évet töltött. Csakhamar elsajátította az angol és görög nyelveken kívül, melyeket már Freetownban ismert, a héber, latin, franczia s a német nyelveket. Később magánzorgalomból megtanulta az arab nyelvet, nemcsak a klasszikus, de modern alakjában is, midőn Palesztinát meglátogatta. E mellett sok néger törzs nyelvjárását érte s őt, eddig ismeretlen nyelv szótárát állította össze. 1873-ban, mint fölszentelt pap, misszionárius lett Sherbaróban és Lagosban s öt év múlva főesperessé nevezették ki, mely minőségében sok ügyességet és tapintatot tanusít, s nemcsak előjárónak, de a néger népnek rokonszenvét is sikerült megnyernie.

A néger misszió ezelőtt huszonöt évvel alakult s 1864 óta külön afrikai püspöke is van, jelenleg Crowther Sámuel. Most 12 hittérítő állomás létezik, melyekben a püspökök kívül csak egy európai titkár, de 7 afrikai születésű pap működik. A megkeresztelt tagok száma 2220, van még 1580 catechumena, 875 kommunikáló, továbbá 7 iskola 413 tanulóval. Johnsonnak e helyen a közlekedési viszonyok gyors fejlődésénél fogva (vasut is építettek nemcsak a néger tevékenységi köre van s kétségtelen, hogy a tudós néger főpap nemcsak az egyházi dolgokban, de a civilizáció minden terén is nagyon hasznos fog hajtani néger honfitársainak.

A PETŐFI-TÁRSASÁG KÖZGYŰLÉSE.

A Petőfi-társaság, mint évenként rendszeren, január hó 6-án az akadémián nagy termében tartotta meg közgyűlését, ez alkalommal a tizediket, oly nagy közönség jelenlétében, hogy a nők egy része is kénytelen volt állani és sokan visszatértek a tereméből. A program érdekes volt s különös tetszésben részesült Jókai Mór előadása «Jókai tágabb hazája» cím alatt, melyet egész terjedelmében közlünk, s melyben a koszosz Kóssuthnak egy róla tett megjegyzéséből kiindulva azt fejtegeti, hogy a magyar nemzet jelenlegi állapota jobb a régénél s elérkezett az idő, midőn a magyar nemzetnek a művelt világban is igyekeznie kell tért foglalnia.

Pontban délelőtti tíz órakor vonult be a társaság elnöksége a terembe. Az elnöki asztalnál helyet foglalt Jókai Mór, Komócsy József, továbbá a két titkár: Szana Tamás és Abrányi Emil. A közönség zajos éljenzéssel fogadta a társaság tagjait, különösen Jókait.

Komócsy József alelnök röviden üdvözölte a megjelent hallgatókat s megnyitotta az ülést, mire Abrányi Emil másodikát olvasta fel titkári jelentését, melyből adjuk a következőket: A Petőfi-társaság a lefolyt évben tüneményes közlésén kívül nyolcz rendes havi ülést tartott. A társaság rendes tagjai közül költeménnyel, novellával, aethetika értekezésekkel szerepeltek: Beniczky-Bajza Lenke, Tolnai Lajos, Mikszáth Kálmán, Balázs Sándor, P. Szathmáry Károly, Kiss József, Név László, Abrányi Emil, Bodnár Zsigmond, Reviczky Gyula, Szana Tamás, Petelei István, Bulla János, Szabó Endre, Szász Gerő, dr. Prém József, Margitai Dezső, idős Abrányi Kornél és Beresényi Béla; — továbbá mint vendégek: Szimcsányi Paula, Radó Antal, Mezei Ernő, Palágyi Lajos, Petri Mór, Sikor Margit, Szabó Sándor, Hentaller Lajos és Seress Imre. A társaság könyvtárában B. Bajza Lenkétől egy kötet elbeszélés, Tolnai Lajostól két kötetes regény és Torkos Lászlótól egy kötet költemény. Érzékeny csapás sújtotta a társaságot két kitünő tagjának, Györy Vilmosnak és Tóth Endrénének elhunytával. Az elhunyt jelesek helyébe Gyarmathi Zsigmondné és Silberstein Ötös Adolfot választották meg. A társaság tíz év alatt még nem tudott elegendő tőkét gyűjteni, hogy irodalmilag nagyobb tevékenységet fejtesse ki, azonban a közönség érdeklődése folytán biztosra veszi a fokozatos fejlődést.

A titkári jelentés után a felolvasások sorát Torkos László nyitotta meg «Az érdem» című szatirjával, mely tetszésben részesült. Bodnár Zsigmond hosszabb aethetika tanulmányt olvasott fel «Petőfi és százezerünk lyra» cím alatt, melynek végén ama nézetének ad kifejezést, hogy ha még eljön is valaha a világnyelv ideje, a magyar nyelv végleg nem tűnhetné el, mert mindig lennének ideális lelkek, kik Petőfi műveit megtanulnák nyelvünk. Tolnai Lajos «Kun László» című balladáját olvasta föl, mely eredeti felfogással van írva. A ballada így kezdődik.

Felesége van már rég László királynak, Kuncok neki mégis szebb leányt kálnak: «Egy szavardá vár csak, nézd ez is — királyom. —» Vén Arboez, há Törtel — Kemence meglátom. Három jó oszlopom ti vagytok én nekem, A házárts magyart rég nem szenvedtem.

Ti veletek élek, köztetek halok — Azért is azt tesszem, a mit én akarok. Akarom míg élek: a kun virágzózelek. A ki engem szeret; én is csak ahhoz mék. Akarom: ez a föld legyen a tiétek, Tiszta-Duna közt örökre éljétek. Kire hagyám — ugyis se kiesim se nagyom Csak akkora józsek ülné bár karomon, A melyk a nyakam át tudná már fogni, Gyöngye ajakával meg tudna csókolni, Ki tudná mondani: apám, édes apám — Király vagyok — akkor én is azt mondanám!

A költemény ezután leírja Kun Lászlónak Eduál, a szép kun leánnyal való viszonyát, Magyarország szomorú sorsát, a nemzet szegénységét. Majd tizenkét szegény öreg magyar ember jön a királyhoz követségbe. Elmondják az ország bajait, s haza hívják a királyt. Ezt annyira meghatja az elárvult magyar népnek hozzávaló szeretete, hogy kardját kéri s kérésül vissza hazájába. Ekkor:

Oda sug valamit szépséges Édua, Egyet mordul Arboez, kettőt köhönt Törtel, Kemence oda tör, fényes, hegyes törrel... No nem is ment haza! Ott vészett el ifjan... Akárhogy forgassam: története így van. Megették az urak, eleették a néptől. Emléke ha fölkel: véres fűvel kél föl!

Az élénk tetszéssel fogadott költemény után Balázs Sándor «Mikor nem vagyunk otthon» című alatt humoros elbeszélést olvasott föl, majd Kiss József szavalta el «Rab-asszony» című balladáját. A taps és éljenzés után Jókai Mór tartotta meg előadását, melyről fentebb emlékeztünk meg s mely a legnagyobb hatást tette az összes felolvasások között, végül Komócsy néhány szóval berekesztette az ülést.

A JÓKAI TÁGABB HAZÁJA.

Az ifju nemzedék számára írta:

JÓKAI MÓR.

A napokban olvastam nagy hazánkfianak egy vezércikkében ezt a szót: «A Jókai tágabb hazája.» — Szegedt ütött a fejembe! — Vajjon mi lehetett ez? — Csaknem az «összbirodalmat» értette alatta? Mert hogy abba bele «ne» menjünk, azért én annak idejében a legszebb hazámra is bejöttöm, a mi nekem becsületes neve «tömlöcz». E korszak neve «Schmerling».

Harmincz év alatti fiataloktól nem lehet azt követelni, hogy huszonkét év előtti állapotokról világos emlékezettel birjanak; azért nem csodálom, ha gyakran megújuló hangokat hallok a fiatal növésű erdőből: «bár csak visszatérnének azok az idők, a mostani, minden szabadságot megsemmisítő korszak helyébe!» — Az igaz, hogy akkor nagy volt a szabadság: a többség nem szavazta le a kisebbséget, — az elnök nem vonta meg senkitől a szót; — a viriliségét nem vesztette el senki; — sajtótörvény pedig éppen nem volt: minden újságíró azt írhatta, s azt nyomathatta ki a lapjába, a mi neki tetszett; — csak hogy aztán, mikor fel akarta adni a lapot a postára, akkor megfogta a gallérját — nem ám a cenzor, mert olyan nem volt; hanem a rendőrbiztos, s azt mondta «lassan a szellemmel!» Azzal a lapot, nyomdát lepecsételték: az újságírókat vitték a legalkalmasabban kormányzó rendőrmandarinhoz. A rendőrmandarin ur tökéletes ellenfél volt a mostani keményszívű, haragos tekintetű, kegyetlen belügyminiszternek: végtelenül nyájias, mosolygó, alacsony öreg uraska, a ki mindig olyan vékony, siránkozó hangon beszélt, mintha emlékbeszédet olvasna fel megholt tudós felett: «aber mein lieber Jókai! Mit cselekedett ön? Asztalán volt kiterítve az újságom. Azt persze ő exzellenciája nem tudta, hogy mit cselekedtem; mert magyarul egy szót sem értett: csak azt látta, hogy a lapomban columnaszámra vannak aláhúzva sorok majd veres, majd kék plajbászszal: némelyik duplán. A veres a lázítás, a kék a felségárulás. El volt érzékenyülve: ő maga szívesen megbocsátana, s megengedné, hogy a rettenetes cikket kivégjem a lapból; de már ő exzellenciájának, a főmandarinnak ott fenn Budán tudomása van a dologról s az kegyetlen uraság: azért bármilyen nagyon sajnál is, kénytelen átadni a törvény szigorának: azzal megölelt, megrázta a kezemet, megtörtölt a szemteigét s küldött a Károly-kaszárnyába magamat jelenteni.

Holmi sajtóbíró, esküdtszék s más efféle mai korbeli szarnoki tribunal akkor nem létezett; hanem azok helyett divott az igazi demokrácia intézménye: a katonai bíróság. A hosszú asztalnál ült egy ezredes, egy őrnagy, egy kapitány, egy hadnagy, egy őrmester, egy káplár, meg egy közkatona, a három utóbbi nem értett más nyelven, csak *polyakul*. És ezek előtt kellett nekem elmondanom a nagyszerű védbeszédemet s bebizonyítanom, hogy Erdély fog szerint Magyarországhoz tartozik, s hogy Magyarországnak külön felelős miniszteriummal kell bírn. Háromnegyed óráig tartott a védbeszédem: természetesen németül. Senki sem replikázott a beszédemre semmit.

Kiküldtek a törvényteremből s öt perc múlva visszahívtak.

Az auditor major fölolvasta az ítéletet, hogy mind a szerkesztő, mind a cikik írója, a magyar főúri családok egyik legfényesebb nevű, tehetséges és vagyon állású tagja, elítélte a megkeresztelt cikket három hónapra, ellenben a védelemért kilenczre, összesen egy egész esztendőre — nehéz vasban: — no meg a nemesség, grófság elvesztésére. Azonfelül egy kurta ezer forint pénzbírságra. — De nem ám holmi sajtóvétség miatt; oh nem, a sajtó szabad! hanem közszend-háborításért. És így az, a ki Magyarhon és Erdély uniójáról, meg a magyar alkotmány helyreállításáról cikket írt és nyomtatott, az közszend háborított, mintha ablakokat vert volna be s éjjel kurjongatott volna utcazhosszat, s ezért lett a legszűkebb hazába, a börtönbe bedugva.

Hanem hát nem kell ám ezt a börtönt olyan tragice venni. Csupa mulatság volt az. A katonák iparkodtak a legkellemesebbé tenni Buda várában mulatásunkat: a nehéz vasat meg sem mutatták, soha én egész életemben annyit látogást nem kaptam, mint akkor az egy hónap alatt, a mit ott töltöttem, (a többi elengedte a legmagasabb kegyelem) s utoljára annyira vittem a kedélyes impertinentiát, hogy egy délután elsőkötettem velünk egyet magát a porkoláb, ki a Svábhegyre: ott a feleségem jó vacsorát főzött, volt jó borom hozzá elmulatgattunk, anekdotáztunk, késő éjjel kerültünk haza Budára, a tömlöczbe, alig akartak bennünket beereszteni. Szerencsén, hogy velünk volt a porkoláb, különben kin rekedtünk volna az utcán.

S a katonák igazságos emberek voltak, azt meg kell nekik adni, nemcsak minket dugtak a hüvőre, a kik Magyarországot állami önállóságot vitattunk, hanem azt is, a ki a mi cikketünk megczafolására vállalkozott, magát az *officiosus lap szerkesztőjé* is. Hiába allegált, hogy hisz ő is *magas kormányt védelmez*! «nutzt nix!» az is közszend-háborítás! Én kijöttem a börtönből, ő beült, egymásnak adtuk a kilencset.

Hát bizonyosan ezt a mulatságos életet irigylétek meg ti kedves ifju barátim, hogy nagyon kívánczok bele vissza.

Eszembe jut az az adoma, mikor a szegény favágó meg a felesége együtt ülték este a sovány vacsoránál, — egy tál vereshagyma volt az egész. «Hej csak az ur Isten megadná azt, a mit én kívánok.» Erre a szóra nyílt egyszerre mind a kettőnek az ajka. S a mit két ember egyszerre mond ki, az az elhatározás teljessé szokott. «No hát legyen meg!» hangzott egy szó a magasból, három kívánságot teljesítőn be legettunk! — «De jó volna most izibe egy szál fokhagymás kalbász» — mondá legelőbb a favágó. «Sutty!» egyszerre alákarikázott a kirtőből a kívánt csemege a tábla. De feltörtünk ezen a feleség «Hogy tudta már kend a drága kívánságot ilyen potom valamire vesztegetni? Oh bár ragadna kendnek az orrához ez a kolbász!» — «Zsupsz!» ott volt a második beteljesült kívánság, a féj orrához hozzánőtt kolbász hosszú ormánynya kiegyenesülve. Akkor aztán egyesült erővel arra fordították a harmadik kívánságot, hogy vajha tűnnék el az a kolbász megint a merről jött! S akkor aztán ott ülték, a beteljesült, három kívánság után, megint a tál vereshagyma előtt. — Mi is ugy járhatunk. — «Bárcsak visszatérne az a másik jobb idő!» — mondták ti. — Egyszer csak ott terem a tányérotokon. «Bárcsak az orrotokhoz ragadna!» mondom én akkor. — Végre aztán egyesült erővel látunk hozzá, hogy eltűnjék onnan ismét.

No de hát arra ne gondoljon senki, az a tágasabb hazája a mit «összbirodalomnak» neveznek, nem kerül a tányérunkra soha, s hogy én ezt valaha, valahol, akár józan fővel, akár mámorosan ajánlottam, vagy dicserétem, vagy emlegettem volna, azt határozottan tagadom; annak idejében meg is czáfoltam. Ilyen «tágabb hazájára Jókainak» tehát nagy hazánkia nem példálózhatott, mert ilyen sem a valóságban, sem az én fantáziámban nincs és nem lesz.

Tehát minden valószínűség szerint az az osztrák-magyar monarchiát érthette alatta, a mit írásban és képmen együtt szerkesztünk az osztrákokkal. Ezt pedig, minden belőle levonható következményekkel együtt, elfogadom.

Az eszme a trónörökös volt: ő nála fogamzott a gondolat, megismerni és megismertetni egymással és a világgal az osztrák-magyar monarchiát (vagy egészen magyarul mondva Osztrák- és Magyarországot) írásban és képmen.

E tervet jóváhagyta az uralkodó, s akkor a trónörökös maga körül gyűjté a monarchia mindkét részének szakavatott tudósait, hogy azoknak közreműködésével alkossa meg e művet.

Ez eszme megvalósulásánál első sorban érdeklő körülmény az, hogy a monarchia egykor leendő uralkodója minden népet megismerni kívánja, történetükben, jellemükben, szokásaikban, egy a hogy azokat saját keblükből támadt írók esztelni fogják, s a míg e mű elkészül, tehát évek hosszú során át, oly férfakkal veszi körül magát, kik minden tekintetben függetlenek, kik a hatalomtól, a kormánytól semmit sem várnak, kik nem szolgálnak más, mint a tudományt, s kik a szellemi munka világában olyan nevet vívtak ki egyenként maguknak, a mit semmi titulus

nem tesz fényesebbé. Mert meg kell állapítanom azt, hogy az osztrák felügyelő bizottságok éppen olyan, udvaronczi zamattól ment, szabadelvű tudós férfiakból vannak összeállítva, a kik saját tudományos állásuk tekintélyére büszkébbek, mint a rendjeleikre; miként nálunk a magyar rész felügyelő bizottságai.

De különösen maga az én tisztelt kollégám, az osztrák rész szerkesztője, *Weiten* azon alak, a kit közelebből kell az én ifjú barátimmal megismertetnem. Fialat korában ő is fegyvert viselt a szabadsáért s a miért küzdött akkor karddal, azért küzd ma is a szellemmel, a szabadelvű eszmékért; osztozott egykor a szenvedéseinkben, katona volt, köztüzből emelkedett tisztí tamár; bátor szívének, kiváló eszének köszönheti az állást, a hová felkúzdte magát, most, polgári állásában, az olympra törő ifjúság vezetője, az irodalomban rajongó képviselője az eszményiségnek; minden téren hozzájárva ahhoz a munkához, mely a becsülettel együtt szerzi meg a kenyeret: magánéletben tiszta puritán jellem; s a mellett széles ismereti tudós és közszeretettel áll első elnöke az osztrák szellemi phalanxnak, az írók seregének. kik őt mint apjukat szeretik s a mit legutoljára, de leghangosabban kell kimondanom, nekünk magyaroknak a legőszintébb és legigazságosabb barátunk. Üdv és áldás arra az országra, hol ilyen férfiak a trón örökösének mindennapi társalkodói.

És másod sorban az a nagy nyereség, hogy ez a két tábor, a szellem harcászai, innen is, túl is közelből megismerik egymást.

Megvalom őszintén, hogy mikor a legelső ülésben összekerültünk (az előtt soha sem láttuk egymást), a legnagyobb gyanakodással tekintettünk egymásra. Én attól tartottam, hogy az osztrák tudósok darabokra akarják szedni Magyarországot (írásban és képmen) s trikolor zászlóinkból federalisztikus rongyokat akarnak tépni: ők meg azt hitték felőlem, hogy én itt a magyar tribunus plebis szerepét akarom játszani, a ki a szenátus küszöbéről hajdítja be a vetoját a laticlavusok közé. Előítéletet is hoztunk magunkkal, ők azt hitték rólok magyarokról, hogy csupa poézissal, fikcióval, chauvinista dicsekedéssel és szenzációssal adomálkár akarjuk megtölteni a trónörökös munkáját, mink meg arról voltunk meggyőződve, hogy ők csupa pedáns, tudákos encyclopédia akarnak szerkeszteni, végtelenül adathalmazzal; de annál nagyobb unalmassággal. — Aztán mentül többször összejöttünk, annál jobban megismertük egymást: ami kezdete a megbecsülésnek és most már ott vagyunk, hogy tudunk egymástól tanulni s ezt nem is titkoljuk; hanem iparkodunk innen is, túl is a másik félt utolérni, az a hol az előnyben van: s «közös» törekvésünk olyan munkát hozni létre, mely a tudományos alaposág és szabatos formák mellett a népies irlyát, érdekes tartalmat, költői színezetet érvényesítse.

Nem könnyű munka ez! Mert ha az volna a feladat, hogy készítsunk egy könyvtárt az osztrák-magyar monarchiáról, százötven kötettel; van hozzáértő tudósunk elég, jól tudnók végrehajtani; ámdé itt tizenöt kötetbe kell összehoznunk mindent, a mi tény, a mi adat és a mi hagyomány és költészet. És mind ennek a nagy közönség s előreláthatólag a külföld számára kell megírva lennie.

Szeretném, ha kedves ifju barátim beleletekintének egyszer egy ilyen általunk szerkesztett korrekturái ívbe, a minek a szöveget két másik tudós közreműködésével megalkotta egy legilletékesebb harmadik tudós: akkor aztán kezébe vette egy negyedik, egy ötödik, meg egy hatodik tudós, az egyik igazított bele és törlött belőle veres plajbászszal, a másik kék plajbászszal, a harmadik zöld, plajbászszal, úgy hogy az egész a legszebb anymrai színözveg mintájává alakult át; most még ehhez jön az én rózsaszínű tintám, a ki a kihuzott helyeket itt ott visszahonosítom; végre az én kedves szerkesztő-társamnak, Nagy Miklósnak az alizarin tintája, a ki a phrasikonon addig gyalgulat, míg beleszoktak végre a praeliminált terjedelemben. Olyan munka ez, mint mikor a Rákóczi-induló beleszorítják egy muzsikáló zsebére művészetébe.

És mind az osztrák, mind a magyar írók és tudósok becsületére meg kell állapítanom, hogy ebbe a kegyetlen procedurába mind valamennyi belenyugszik. Soha még tudósok oly nagy pazarlást nem tanusítottak nagylelkű áldozatkészség dolgában, mint ennél a műnél. Még annak is, a mit saját magam irtam eddig e műhöz, kétharmada a papirkosárba került már.

Eddig az írókról, azután következik a közönség. Ki sem számítható a hatás, a mit gyakorolni fog innen is, túl is a Lajthán, a különböző ajkú közönségre az, ha egymást kölcsönösen megismerik: ha fel lesznek előtűk tárva országaink legérdekesebb részei, természeti szépségei, régi emlékei, városaik, népek munka és ánnepelés alatt; költészetük vigalmai, intézményeik; különösen, ha látni fogják azt, hogy minden fajnak, minden nyelvű népnek egyenlő melegséggel és szeretettel írott ismertetései foglalnak helyet egymás mellett, saját legkiválóbb íróik tollából e műben.

Most még csak magyarul és németül fog e mű kiadni, de bizonyosnak tartom, hogy a monarchia minden művelt nemzetének nyelvén meg fog az jelelni rövid idő jártán.

S ennek a jótékony hatása nem fog elmaradni. A kölcsönös megismerkedés a legegyszerűsített út a kölcsönös becsüléshez. S ez az, a mire mindnyájunknak szüksége van, a kik különféle nyelven bár, de egy hazaszeretettel vallunk s abban keressük megmaradásunkat.

A nemzeti gyűlölködés nagy terebély-fává nőhet ugyan fel, de ez a fa gyümölcsöt a gazdájának, a ki elültette, nem terem soha, ezen a fán csak a verebek érzik magukat jól, azoknak hernyó kell, s az van rajta elég.

S ki kezdje el a kölcsönös megbecsülés munkáját e monarchiában, ha nem a németek s magyarok? s ki kezdje el köztük, ha nem a szellem tábornai, az írók?

Hát ez a kölcsönös megbecsülés, innen is, túl is — ez a «Jókai tágabb hazája».

De én még azzal sem érem ám be, hogy a megbecsülés a testvérszeretet, az érdeklőség kincseit innen Magyarországról oda Bécsbe és Ausztria örökös tartományaiba cserébe áthordani segítem s onnan az övéket visszahozni igyekszem; én az egész világot követtem Magyarországot honpolgársága jó tulajdonságainak cserepiacizál.

Egykor ama nagy hazafi emelte magasra a jelszót: «*Tengerre magyar!*» én azt mondom, «*Világba magyar!*» — Szűk nekünk ez a haza, tágitunk rajta! Terjednünk nem lehet, de magasabbra nőnünk szabad. S nem is várt ez a nemzet az én kiáltó szavamra. Megindult, meg előre. Egy egész vonalra tájgyunk ma a *redemptio aera* fogalmán. Nem az a jelszavunk most, körüljárni minden oldalról a hazánkat, hogy a hazai közönség *kénytelen* legyen megvenni a magunk termelte sejeit, hazafini áldozatból, hanem az a jelszavunk, hogy versenyünk a külfölddel s fogadjuk be *önként* a mi természetünket, azért, mert jó! S ezt teszi már a nemzetünk. Egész világ látja. Tágitunk a hazánkat. Nem ellenséggel, annál nehezebben van küzdelmünk, *versenyitársakkal*, megküzdünk velük! ha nem sikerült, újra kezdjük. Minden alakjában az ipar terményeinek, legyen az emberfőben, vagy sziklában született, tűzben, vagy lángszében megfeszült, hatol a magyar *czimer* előre nyomunkint; — szorgalom, tudomány, művészet, szellem helyet kér a magyar tehetség számára külföldön, s a hol gyökeret vert, becsületet arat hazája számára még az idegen földben is. A magyar a föld tulsó oldalán sem felejt el hazáját, s a hol házat, műhelyt rakott, az is egy darab magyar haza ottan.

Hallgassatok meg egy példát. Én e nyáron hírré tettem, hogy a ki az erdélyi közművelődési egylet számára bizonyos összeget beküld, annak egy nevévalírással ellátott lapot küldök meg a kéziratomból. E napokban az «Amerikai Nemzet» után kaptam egy összeget, melyet e czélla Amerikába kívándorolt huszonegy magyar adott össze, a kik New-York, Alleghany, Quebec, Hazelton, Chicago, Albany, Stelton, Stevenspoint, Farmingdale, Kelleys Island, Gowen városában szétszórvan letelepültek. Tehát tizenegy helyről — a kívándorlók — az erdélyi közművelődésre. — Pedig mit nekik Hecuba? Mit ad nekik Magyarország, ha felvirágozik, mit vesztenek ők Erdélyben, ha elpusztul? — Mégis megemlékeznek a hazájukról, s megküldik a szájküldt megvont falatot a magyar nép üdvére az új világba!

Hát ez a «Jókai tágabb hazája.» Én is segíték azt tágitani — tehetségem szerint. Segítetek ti is!

Azt írta nem rég egy igen tisztelt költőtársam, hogy ha Petőfi olvashatná mind azt, a mit én most írok, elismerést osztva a hajdan gyűlölt idegennek, megfordulna a sírjában.

Legyen megnyugodva ifju barátom; ha Petőfi látná, miként tört ő maga legelőt út az ahhoz a gyűlölt idegenhez a magyar szellem számára, s miként környer épen ez a hajdan gyűlölt idegen az ő szellemalakját a legnagyobb szeretettel, visszafordulva megint s álmoldnak más álmokat az eddigiek helyett.

A magyar nemzet helyet érdemel a világban, ezt a helyet elfoglalni, megérdemelné, megtartani mindent, a hol művelt népek laknak, szorgalommal, szellemmel, szabadelvűséggel: ez a «Jókai tágabb hazája».

IRODALOM ÉS MŰVÉSZET.

Új verskötetek. Egész sereg új verskötet fekszik előtünk, melyek mind a karácsonyi és új-évi könyvtárra jelentek meg. Első rangu ugyan egy sínes közötti, de van egy pár érdemes költő összeszedett versei gyűjteménye, melyek méltán szívesen lehetnek elismerésünkre s méltányló fölemelés mellett jóakaró ajánlatunkra.

Első helyre tesszük közöttük, már csak a veteránság jogozimán is, *Torkos László* újabb költeményeit (1874—1884), tehát e derék író utóbbi tíz évi költői munkássága gyümölcsét. Torkos László, ki mint tankönyv-író is számont tesz az irodalmi s szépirodalmi oktatás terén, költői dolgozataival is rég figyelmet

gerjesztett. Nem amolyan „igazi költő, Isten kegyelméből” — de gondolkodó író, a ki soha sem csépel üres szalmát s izléses író, a ki soha sem vét a szép alaptörvényei ellen. Egy ízben megpróbálta a magyar versant új alapokra fektetni s az Arany János magyaros ütem-elmélete helyére a tisztán hangulsyos vers elméletét állította; ez ugyan nem sikerült neki, de saját kísérletei ez elmélet igazolására nem érdekeltek s elméletek után való járása saját műizlésének tisztázására is hasznos volt. A mellett gondolkodó s nemes érzelmű ember léte, költői művei által is sikeresen működött a jó izlés és a nemes irány meghonosítására és terjesztésére irodalmunkban. Igazi lyrai hevület és közvetlenség ritkán mutatkozik ugyan nála, de vannak szép érzései s jó gondolatai, melyeknek nem közönséges műgondal keresi a költő kifejezést. Verskötetének előnyét számít a változatosság is, tárgyban úgy, mint formákban. Nem jár csak a lyrai költészet taposott országútján, nem marad a százszor elnyűtt szerelmi ömlengéseknél s a legegyszerűbb dalformáknál; keres és talál új tárgyakat s új formákat — s a mai világban ez is elég arra, hogy figyelmet s méltánylást ébresztessen. — Török e költeményei a Révai testvérek kiadásában, igen csinos alakban s nyomásban jelentek meg; a kis nyolczadredben 196 lapra terjedő kötet ára: fizetve 1 ft 40 kr. diszkötésben 2 ft 40 kr.

Szintén tíz éves költői működés gyümölcseit hozza elének *Pósa Lajos* „Tíz év alatt” czimtel kötet, mely Szegeden, a szerző tulajdonánál, jelent meg s 336 lapra terjedő gyűjteményben foglalja össze a költő legbővebb kötetének válogatott darabjait, számos újjal együtt. *Pósa Lajos* természetes hangjával, magyaros és népies (néha kissé vaskos) felfogásával, már mint kezdő figyelmet ébresztett, némi népszerűségre tett szert s méltánylatban részesült az irodalmi kritika részéről is. „Apró történetek” czíme alatt némileg új genre-t is honosított meg; vagy legalább a mit mások csak ritkán tettek, ő általánosította s gyakorolta. Ballada- és románcz-tárgyakat, csak az egy döntő mozzanat, a többé-kevésbé drámai vagy tragikai alapszeme, forduló pont, vagy katasztrófa kiemelésevel, úgy szólván epigrammait fordulattal dolgozott ki. Sokszor jól sikerült neki s ez bizonyos hitelt szerzett az új modernnak. Pedig csak addig jó, a mig modorossá nem válik s nem alkalmazzák oly tárgyakra és történetekre is, a melyekre nem illik. *Pósa Lajos*nál pedig ez gyakran megtörténik — s így a modorosság elrontja a modor hitelét. Van azonban elég csinos és sikerült is ez apró történetek közt s különösen azok, a melyek nem szenvedélyeken, csak érzelmeiken fordulnak meg, vagyis nem tragikusak, hanem szentimentálisok. Apró történetek kívül a genre-kép műfaját is elég szerencsével műveli *Pósa*, csak hogy itt is gyakran cserbe hagyja a jó izlés. Költészetének — melyben Petőfi szeretének utánozni — általában az a legnagyobb hibája, hogy nem valami szoros barátságban áll a jó izléssel; nyers, parasztos, a mi nem szükséges alkateret a népiességnek, a mivel sokan összekeverik. Lehetetlen azonban eltagadni tőle az egészséges humort és a jó kedélyt s tehetsége e két irányban a legnyilvánvalóbb. Azok közé az írók közé tartozik, a kiknek az illet perczét jobban meg kellene lesniök s kevesebbet írniök vagy ha megírták, többet az asztaliókban hagyniök. Költői pályájának első tíz éve még nem tanította meg eléggé erre a nehéz, de szükséges mesterségre, — ámbár jelen kötetének tanúságát tesz arról, hogy gyakorolja magát benne, mert sokat kihagyott a régiekből. Nem mondomuk le a reményről, hogy izlésre még tisztulni s finomulni fog s a következő tíz év múltával (ha éadjuk) kifogástalanabb kötetével fogunk találkozni.

Ugyancsak Szegeden jelent meg a következő két kötet is, már ismeretlenebb kezdőkől. Az egyik *Pap Zoltán*, kinek költeményei 9. lapján mindjárt azzal a furcsasággal találkozunk, hogy Themistokles az Úr Jézusra hivatkozik ama vadak ellen, melyeket ellene halálán hazája támasztott. Lehet, hogy a szerző előtt az athenaei hős hadvezér s hazája megmentője a perzsáktól — csak mint allegóriai kép lebegett; de ha már a Themistokles allegóriájába öltöztette eszméjét, ne adja a pogány név szájába a csak 500 év múlva születendő Krisztus nevét. *Pap Zoltán* költeményeiben különben is alig találunk a tehetség nyomaira — s egyelőre bátran napirendre térhetünk fölötte.

Valamivel, ha nem is sokkal, előbbre tohetjük a harmadik szegedi poetát, *Kőrös Mihály* kis verskötetét, melyben legalább a törekvés látszik, ha még messze

van is a céltól. A kötetet egy Schiller-fordítás nyitja meg: „Minnához” — s egy nagyobb műfordítás zárja be, Kinkel Godfr. Tanagrájáról. Az első kevésbé sikerült; a Schiller művészi formáját s — első korzákabeli — szenvedélyes hangját a fordító meg sem bírta közelíteni. A második sokkal sikerültebb. A szabadságnak tett szolgálatait száműzött költő Svájcba menekülve, elvesztett szeretett fia emlékének szentelte e szép költői beszédet, melynek néhány érzelmes helyét, valamint formáját is, a fordító elég jól eltalálta. Eredeti költeményei még erősen a kezdőre vallanak s alig nyújtanak biztos támaszpontot az ítéletnek, mit várhatunk tőle később.

A **Budapesti Szemle** januári füzet (109. szám) szokott gazdag tartalommal jelent meg. *Imre Sándor* jeles tudósunk „A nyelv romlása” czím alatt kezdett tanulmányában a külső és benső hatásokat, különösen a nyelv vegyülését veszi bönckész alá. *Angyal Dávid* „I. Lipót kormány és Magyarország” czímű történelmi tanulmányát közöl. *Pikler Gyula* fiatal nemzetgazdasági író Herbert Spencer legújabb művét — „Az egyén és a föld” kezdi részletesen és bírálatilag ismertetni. *Goldzher Ignác* híres orientalistánk a legújabbban felfedezett arabiai feliratokat ismerteti, melyek különösen vallásbölcsészeti szempontból nevezetesek. Ifj. *Apáthy István*, ki nemrég egy kötet rajzot adott ki, a Margó-jubiläum alkalmából, a tudományos állatállapotát hasonlítja össze Magyarországon s külföldön, kiemelve Margó érdemeit, de egyuttal panaszkodik (a szerkesztő által méltán kiemelt egyoldallal) a természettudományok csekély fejleményéről hazánkban. A mű szép-irodalmi részét *Szigeti József*nek akadémiai székfoglaló gyanánt írt egy felvonásos vígjátéka: „Kolos-torló” s *Horváth Boldizsár* „Egy álomkép” czím alatt elhunyt neje emlékére írt mélabús költeménye képviselik. A vegyesek közt Zalankeményi Kakas István magyar követ perzsiai útja (1862.) leírásának egy újabb francia kiadását, dr. *Mariska Vilmos* kassai jogtanár pénzügytanát (Ballagi Gézáról) s *Hegyesi Márton* Biharvármegye 1848-ban” czímű könyvének ismertetését találjuk. A jelen füzet is, mint az eddigiek 10 fven jelent meg, ára 1 forint; a „Budapesti Szemle” előfizetési ára egész évre 12 ft.

A tud. akadémia könyvkiadó vállalatában *Thierry Amadé* jeles műveiből: „*Elbeszélések a római történetből az V. században*” újabb becses kötet jelent meg, mely maga is teljesen önálló, s külön czíme „*Alarik a birodalom haldoklása*.” Plasztikusan festett korrajz ez, kitűnő jellemzésekkel. Rómát és Konstantinápolyt írja le a IV. század utolsó és az V-ik század első éveiben. *Alarik* király, Róma meghódítója és kiráblója e korszak uralkodó alakja, de mellette feltűnik Róma és Konstantinápoly udvari élete, cselészövényei; *Rufinus*, *Eutropius*, *Chrysostomus*, *Stilikon* *Attalus* alakja. Az események mesterei csoportosítása, az eladás szépségei vonzó olvasmányt teszik e munkát, melyet dr. *Öreg János* gondallal fordított magyarra. Ára 3 ft.

A trónörökös könyvéről a legelterjedtebb párisi lapok egyike, a „*Gaulois*” január 2-iki számában hosszabb cikket közöl a hazai érdekeinkben külföldön annyira buzgólkodó honfitársunk, *Bertha Sándor* tollából. Oly alapossággal és részletességgel, a minő-hez a francia lapok hasábjain alig vagyunk szokva, adja elő a cikket a könyv keletkezésének történetét és tervezetét, közöl részleteket a trónörökösnek a közös kötet elé írt előszavából, közli, a forrás megnevezésével, *Jókainak* a Vasárnapi Ujságban megjelent cikket is kivonatban, a mű szerkesztőinek ő felsége által történt fogadtatásáról.

A magyar vasuti évkönyv hatodik évfolyamának első része megjelent, szerkesztette most is *Vörös László*, miniszteri titkár a közlekedésügyi miniszteriumban.

A munka közhasznúsága ismeretes azok előtt, kik a közlekedési és vasuti ügyek iránt érdeklődnek, mert minden vasútról együtt vannak benne a hivatalos adatok a forgalomról és pénzügyi viszonyokról. A vasuti évkönyv utóbbi, ötödik évfolyama még 1883. december havában jelent meg és az 1881-diki adatokra szorítkozott. Most a 6-dik évfolyam egyszerűen az 1882., 1883. és 1884-diki évekről szolgáltatja az anyagot; ekként lehetőleg utólag a rendelkezésre álló statisztikai adatokat. De a szerző ezúttal csak két harmadát teszi közzé az évfolyamnak, negyven frny kötetben; követni fogja februárban a hátralévő 60 ft. Az eddigi rész 25 vasuti társaságról szól igen gazdag tartalommal; hátra van a magyar kir. államvasutak, az osztrák-magyar államvasút, több vicinális vasút és a hajózási vállalatok említés.

tett 3 évi története. Az egész munka, a hátralévő részszel együtt 12 ft.

A **Tisza-jubiläum emlékkönyvei**. Az Athenaeum kiadásában megjelent: „*Tisza Kálmán miniszterelnökségének tizedik évfordulója*.” A 148 lapra menő kötet összeállítja az ünneplőességek adatait, az üdvözlőket, a mondott beszédek és a miniszter által adott válaszok teljes szövegét; a díszbeölt felköszöntőit, a küldöttségek névsorát, stb. Ára 1 ft 20 kr. — *Temesvárdi* pedig másik könyv jelent meg a Magyar testvérek kiadásában, ugyanazon adatok feldolgozásával. A *dicsőség napjai* cím alatt; szerkesztette ifj. *Magyar Dávid*. Az előző *Tisza pályájáról* emlékek meg, következnek aztán a tisztelgések leírásai, az üdvözlő feliratok, a lakoma, a miniszterelnök estélye s végül „vegyesek” czím alatt alkalmi költemények, s az átadott albumok leírása.

A magyar büntető törvénykönyv francia fordítása jelent meg a francia igazságügyi miniszterium külföldi törvényhozási bizottságának kiadásában. A fordítást *Dareste Péter* párisi semmitőlseki ügyvéd és *Martinet főügyész* helyettes közölték ritka gondallal és szabotossággal. A fordítás szövegét 37 lapra terjedő bevezető előzi meg, a melyben büntető jogunk története van ismertetve *Szent István* és *Kálmán* királyok törvényeikről legújabb reform-mozgalmainkig. Érdekesnek tartjuk kiemelni azt, a mit a „Bevezetés” szerzője, *Dareste*, az 1843-iki büntető törvényjavaslattól mond.

„Ez a tervezet (az 1843-iki) — mondja *Dareste* — nagy hirre tett szert. A szerkesztők nem haboztak abba a modern büntető jogászok elméleteit bevenni. Ha a tervezet törvényre válna, Magyarország Európában összes többi államait megelőzte volna a haladás terén e tekintetben. Kevés tervezet, még az annyira forradalmiságtól földi sem bátorzkodott annyira menni, mint ez. Talán egyetlen fontosabb reform sincs az 1878-iki hollandi kódexben sem, a mely az 1843-iki magyar tervezetbe már fel nem lett volna véve.”

Egy dán író Magyarországról. *Schumacher* dán író, a ki *Mikszáth Kálmán* elbeszéléseit dán nyelvre fordította, Magyarország alkotmány történetét dolgozik. E mű az 1825–48-iki időszakra fog kiterjedni s a dánok közt már előre is nagy érdeklődést kelt, mivel éppen most ők is harcokba alkottak nyukért. „De, fájdalom, nincs Deákunk!”, jegyzi meg *Schumacher*.

Az országos dalverseny pályadíja. Az országos dalár-egyesület az idei pécsi dalversenyen előadandó férfinegyesre pályázatot hirdetett 20 darab aranyval. Beérkezett összesen 23 pályamunka. A bírálók által legjobbnak ítélt és a díjra érdemes pályamunka jellegű levele felbontatván, *Hubay Jenő*, a brüsszeli akadémia tanárának neve tűnt ki. Egyuttal a választmány elhatározta, hogy a *Hubay Károly* halálán által megüresedett országos karnagyságra ideiglenesen *Hubay Jenő* fogja felkérni, ki az augusztusi dalversenyekre hazajő s mintegy 3–4 hetet fog körünkben tölteni.

Verescságin festményei Budapesten. A műcsarnokban a Verescságin-kiállítás e hó második felében fog megnyitni s a műcsarnok összes termeit igénybe fogja venni. Körülbelül nyolczvan kép lesz kiállítva s ezek között lesz Verescságin legújabb festménye is, mely még sehol sem volt kiállítva s mely egy oroszországi havas tájképet ábrázol, a festőművész egy költeményét illusztrálva. A műcsarnok termei este is nyitva lesznek, villamos világítás mellett s Verescságin kívánságára a belépti díj hétköznapon 30 krra s vasárnap délután 10 krra szállítatik le. A kiállítás berendezése különösen díszes lesz s a festmények közötti tér déli növényekkel, szőnyegekkal s atelier-dísz tárgyakkal töltetik ki.

KÖZINTÉZETEK ÉS EGYLETEK.

A magyar tud. akadémián az új évben az ülések sorozatát az első osztály nyitotta meg, melynek tagjait *Hunfalvy Pál* osztálytitkár üdvözlötte. Ezután *Joannovics György*, mint tiszteleti tag, tartotta meg székfoglalóját.

Joannovics György nagyboldog nyelvészeti munka első részét olvasta föl „*A magyar szövekről*”, rámutatva mindjárt ama magyartalan szófűzésre, melyben — mint a bot végén a bunkó — a mondatok végére kerül az ige. Ez idegen befolyás, a germanizmus terméke. Kézi könyveink csak röviden foglalkoznak a kérdéssel. *Joannovics* egész terjedelmében fölfeleli, s ezuttal azt a részt mutatta be, mely a szövevény irodalmának történetét tündeti föl, vagyis azt, hogy ki és mit írt erről. 1838-ban *Fogarasi János* volt az első, ki az „*Athenaeumban*” az addigaknál több alapossággal szólalt föl, s először mondta ki, hogy a hangnyomatok igazgatója a mondatot, de téves fel fogást is hirdetett. Később *Brassai*, *Gyergyi*, *Arany János*, *Vadnai Lajos* foglalkoztak a magyaros mondat-szerkezet elméletével. *Brassainak* 1860-ban meg-

jelent műve erős és messzeterjedő világot vetett a homályba. Szintén a hangsúlyt hirdeti főszabályról, szóbeli és mondatbeli hangsúlyt különböztetvén meg. *Joannovics* a maga meggyőződéséről azt vallja, hogy a szövevény a hangsúly nem szabályozza; a magyar mondat-szerkezetnek különlegessége az igeben rejlő nyomatosság, mely az ige elhelyezése szerint változik. Van eltérés a nyelvészek közt a szövevény illetőleg; de az igéktől a nyomatosságok egyik sem tagadja meg. A hangsúly kérdése körül van az eltérés. Ennek a kérdésnek mai állásáról később fog értekezni.

Gyulai Pál osztálytitkár ezután két vendég dolgozatát mutatta be. Az egyik dr. *Nagy Sándor* „*Gyöngyösi István műfordításairól*”. Arról értesít, hogy *Gyöngyösi*nek a XVII. század kitűnő epikusának terjedelmes műfordítását találta meg a muzeumi könyvtárban a köziratok közt, hol egy kódexben egybekötve van *Zrínyi* művei mellé. A foltallat fordítás Ovidiusból, a *Heroidák*ból való s három részt ad: *Páris* trójai kalandor levele *Helénához*, *Helena* válasza és *Penelope* levele. *Alexandrinusok*ban, lendületesen van fordítva. Nélvel nincs ellátva a fordítás, névtelenül lapangott ama kódexben, a *Széchenyi*-könyvtár kéziratai közé folyggyezve ugyan, de mégis kikerülve a figyelmet. A fordítást *Nagy* részletesen ismerteti, nyelvészeti megjegyzésekkel, s utalva a verselésnek *Gyöngyösi*re emlékeztető sajátosságaira. Ezek után állítja, hogy e névtelen fordítások szerzője *Gyöngyösi*. A nyelvezet és verselés döntő erre nézve. *Gyöngyösi*nek valószínűleg fiatalabb kori kísérlete, s alkalmasint minden további célból íratott, de ismerősei lemosolták magoknak, s egymás közt terjesztették. Így került az említett gyűjteménybe, melybe *Zrínyi* művei is főlvetettek. *Gyulai* a fordításból egyes részeket be is mutatott.

Valóban ezek verselése nagyon emlékeztet *Gyöngyösi*re. *Gyulai* azonban megjegyezte, dr. *Nagy Sándor* érvelésére: annyit bizonyít, hogy *Gyöngyösi* írhatta, de nem bizonyítja be, hogy valóban ő írta. A fordítás azonban érdekes irodalomtörténeti emlék a XVII. századból, minden körülmények közt.

A másik vendég, *Kitől Gyulai* filológiai dolgozatát mutatott be: *Pecz Vilmos*. Ennek czíme: „*A kisbél görög tragikusok tropusai, műveltségtörténeti és költészeti szempontból tárgyalva, adalékok a költészet összehasonlító tropikájához*.”

A történelmi társulat közgyűlése e hó 7-ikén volt báró *Kemény Gábor* elnöke alatt. Ujra megválasztották előnkül *Ipolyi Arnoldot*, másodolnóul báró *Kemény Gábot* és *Pulsky Ferencet*. A titkári jelentés megemlékezik a *Zichy*-család amag elhatározásáról, hogy a *Zichy*-kódex kiadását folytatni fogja, és „*A magyar történeti életrajzok*” megindulásáról. A társulat alapitókja 2300 forinttal szaporodott.

Felolvasás kettő volt. *Thaly Kálmán* értekezésének czíme: „*Hagyományok ősmagyar emlékek régi nagy családainak kincstáraiban*.” Három olyan műemlékről szól, melyek további sorsáról biztosan nem tudunk, s csak régi családi lajstromok jegyzékében fordulnak elő. A *Széchyek* murányi kincstárában volt, mint egy 1643-iki pirórt mondja, egy „igen régi paizs, még *Attila*é, első magyar királyé volt valaha, a mint hiszik”. — A *fejedelmi Báthory- és Rákóczi-házak* kincstáraiban is őriztettek ily hagyományos magyar ősrégiességek; a *Báthory*-kincstárban a *Bátor* Ogy buzogánya, melylyel az eszedi lap sárkányát ölte meg s a *Rákócziaknál* a *Lehel* kurtje. Vajjon az utóbbi azonos-e a *jászberényi* kurttel, még nincs kiderítve. Ezután *Szendrey János* a következő értekezést olvasta föl: „*Borsodmegye a népvándorlás s a honfoglalás idejében*.” A fölolvásó jelenti, hogy *Miskolcz* város monografiájának megírására megbízatván, a munkának 28 fve terjedő első kötetét megjelent s ebből egy fejezetet bemutatott.

Az erdélyi közművelődési egyletnek *Három-szék megye* közgyűlése 5000 szavazott meg.

A *Kemény Zsigmond* irodalmi társaság ujja szervezése ügyében a napokban értekezlet volt *Maros-Vásárhely* és az intézkedések megtételére bizottságot küldtek ki. A társaság vagyona 650 ft értékű papírral, 50 ft kötelezvényben és 2431 ft készpénzben. Egy pár hónap alatt a társaság keblü anyagi, személyi kérdései a volt választmány által remélhetőleg annyira rendbehozhatók, hogy azután a társaság rendes működését nyilvános felolvasásokkal is összekötheti.

A new-yorki magyar egylet könyvtárának javára „*vásár*” rendezésén buzgólkodik. A vásár belrendezését 12 nő és 12 férftagból álló szűkebb bizottság készíti elő. Január 22-én és 24-én gyűlést tartanak, az összegyűjtött tárgyak felállítását és berendezését végezt. Ily jótékony célú bazárt az egylet a napokban is tartott saját helyiségében. Ezt decz. hó 26-án szombaton este *Röck István*, az egylet fíradhatatlan elnöke beszédrel nyitotta meg, egy hétig tartott s január 2-án a Germania Assembly termeiben tombolával összekötött táncmulatsággal ért véget.

MI UJSÁG?

A király e hó 2-ikán megjelent Bécsben Angeli festő műtermében s másfél óráig ült a művésznek, ki ő felségéről életnagyságú képet fest. A kép fejé-

delmi rangú személyek számára ajándékol van szánva.

Erzsébet királyné egészsége annyira helyreállt, hogy ismét teljesen megszokott életmódját folytatja, a lovaglás kivételével. *Mária Valéria* főhercegnővel együtt reggelizik, azután a lovadában a lovak elővezetését s időmítését tekint meg. Délen a királynő rendszerint sétakocsizást tesz *Schönbrunn*-ba, itt a főhercegnő társaságában a fűcázosban sétál, négy órakor ismét a Burgba tér vissza hol 6 óra körül szolgálják föl a diner-t, mire 9 órakor nyugolomba vonul. Ekkor a Burg transparenttel megvilágított órájából, mely a királynő lakosztálya fölött van, az útót eltávolítják s csak reggel helyezik ismét vissza.

A trónörökös vadászata a Hanságban. *Rudolf* trónörökös e hó 7-ikén reggel előkelő vadásztársasággal *Kapuvárra* érkezett. Kísérőben voltak *Ottó* és *Ferenc* főhercegek, *Lipót* bajor hercegek, gróf *Bombelles* és gróf *Wurmbrand*. Ezeknek kívül részt vettek a vadászatban herceg *Esterházy* főispán, *Simon* alispán, báró *Döry*, báró *Berg*, báró *Fischer* és *Simon Gyula* Mosonmegye főispánja. Az állomás pompásan föl díszített éttermében a társaság megreggelizett, azután a nagy néptömeg szakadatlan élénzése között felültek a zöld fűzerekkel és magyar lobogókkal földszített keskeny vágányú vasút kocsiáira, mely az öntési majorba vezetett. A város mindenütt föl volt lobogóva, s a győri hidat két pompás diadal díszíté. A major istálló-épületei közt áthaladtában a társaság a legnagyobb derűsségre fakadt, midőn meglátta azt a sorfalt, melyet 120, pompásan földszített hízó ökör képezett. Ezután 9 hinton a társaság a közeli erdőbe ment vadászni. A vadászat kitűnően sikerült; a zsákmány 5 szarvas, 5 őz, 5 róka, 7 nyul és egy hatalmas sas, melyet a trónörökös lőtt le. Délután 5 órakor ebéd volt báró *Bergnél* és este 10 órakor a vendégek visszatartak *Bécsbe*.

B. Podmaniczky Frigyes lemondása. Az ujesztendő meglehetősen váratlan eseményt hozott a nemzeti színházra és operára. A színházak intendánsa, b. Podmaniczky Frigyes beadta lemondását. Csakis a legutolsó napokban lehetett szárnyaló hírekkel találkozni. A tény mégis meglepő volt, mert b. Podmaniczky intendaturája a legteljesebb mértékben birt mindazzal, a mi a lehető hosszú életívé tegye. A színház viszonyai fejlődtek, az adminisztráció pontosan és szilárdan működött; b. Podmaniczky személyét soha támadással nem illették tíz esztendő alatt, a mi páratlan dolog. A nagy műveltség, finom modorú férfiú még ama személyes sürölődök elintézésében is mester volt, melyek a színházaknál annyi villongást szoktak előidézni. A mult ősszel, mikor intendánságának tizedik évét élte meg, a kétszínház személyzete részéről igen őszintén nyilvánult iránta mind a tisztelet, mind a bizalom. A kik mindenképpen okát keresték a lemondásnak, abban létének találni, hogy a képviselőház pénzügyi bizottságában az opera kiadásait megtámadták. Az egész ok azonban teljesen a b. Podmaniczky legbensőbb elhatározása. Állást változtat, állvalta a *Riunione Adriatica* biztosító társaság magyarországi osztályának vezetését. Ki fogja követni az intendánsi székben, ama nézve sok nevet emlegetnek, de úgy látszik, hogy még csak találgatásul. Podmaniczky tíz évi működése után a legnagyobb elismerés kíséri.

A nemzeti színház tagjai a lemondás hírére feliratban és előszóval is kérték b. Podmaniczkyt, maradjon meg állásában. A báró a küldöttség előtt mélyen meghatva jelentette ki, hogy ragaszkodnia kell lemondásához, melyre se az igazgatóság, se a tagok nem adtak okot, hanem saját viszonyai változtak s öregnapjaira kell gondoskodnia. Az opera személyzete részéről e hó 4-én *Erkel Sándor* igazgató tolmácsolta a személyzet fájdalmát a bekövetkezett változás fölött. Podmaniczky az elérkezett megindulva fogadta a bucsuzást. *Odry Lehel* arra kérte, hogy utódja megválasztásában hasonson oda, hogy oly férfit legyen az, ki az opera színház nemzeti fejlődését tartja szem előtt. Az intendáns mindenivel kezelt szorított. A személyzet melyen meg volt hatva s a báró sem tudta leküzdeni fölindulását. Állásában csak addig maradt, míg utódját kinevezik.

Ünnepi ajándék Jókainak. Nagy írónkat a figyelem szép jelében részeltette karácsony ünnepe alkalmából *Koburg* Fülöp herceg. Egy díszművet küldött neki, melynek czíme: *Itinera principium S. Coburgi* („*A Szász-Koburg hercegek utazásai*”). *Jókai* részletesen ismertetette a „*Nemzet*”-ben e pompás díszművet, mely főleg a botanikával foglalkozik. Latinul

van írva s három *Koburg*-hercegnek (*Fülöpnek*, *Ágostnak* s *Ferdinándnak*) a világ körül tett útjait adja elő. A könyv régebben jelent meg, de kevesen tudták róla, mert nem a nagy közönségnek szánták. Kivált a messzi tengerentúli országok növényvilága van a könyvben bőven leírva és több fényesen sikerült képen bemutatva, mert a hercegi szerzők nagy kedvvel füveskednek s utjokban is bő alkalmat szereztek e nemes hajlamuk kielégítésére. Könyvükben több mint ötszáz exotikus növény van leírva s a szöveget harmincznyolcz folio színyomat is magyarázza.

Deák Farkasnak a „*Magyar Életrajzok*” czimű vállalatban megjelent „*Forgách Zsuzsánna*” czimű művét Erzsébet királyné elfogadta, s értékes gyémántgyűrűvel tüntette ki a szerzőt.

A párisi magyar egylet *Szilveszter*-estéje. A párisi magyar egylet, mint minden évben, ez idén is társas estélylyel és táncmulatsággal ünnepelte meg *Szilveszter* estét, a *Grand Vefour* termeiben. Zenéltek, énekelték, szavaltak és táncoltak. Esti 10 órakor a társaság, mely kivétel nélkül egyesítette magában a párisi magyar családokat, érdekes meglepetésben részesült. *Lesseps* által vezéreltetve, belépett a francia küldöttség, mely a mult nyáron hazánkban látogatást tett, a terembe. Azért jöttek el, hogy viszonzván azt a szíves vendéglátást, melyben a magyarok által részesültek, boldog új esztendőt kívánjanak. A társaság, mely *Lesseps*et követte, a következő tagokból állott: *Gouzien*, *Lichtenstein*, *Delibes*, *Masset*, *Clairin*, *Rops*, *Escalier*, *Bernard*, *Ulrich*, *Blavet*, *Robin*, *Pozzi*, *Lebrasseur*, *Proth*, *Arbey*, *Ratisbonne*, *Jung*, *Dreyfus*, stb. Ott volt gróf *Hoyos* osztrák-magyar nagykövet, *Munkácsy Mihály*, *Bruck Lajos* festő, *Türr* tábornok, stb. A „*Figaro*” a fogadtatásról, melyben a francziák a magyar körben részesültek, így ír:

Viharos éljenzéssel fogadtak bennünket. Szinte azt hihettük volna, Szegeden vagyunk s csakis a vidéki kép kerete hiányzott, hogy a család nem volt tökéletes. *Bertha Sándor*, az ismert zeneszerző fogadott bennünket, kinek üdvözlő szavaira *Lesseps* megragadó melegséggel válaszolt. A hangverseny után a francziák meg akarták mutatni, hogy nem felejtették el azt a leckét, melyet a császárs tánczolásában a magyaroktól vettek. Egész hajnalig tánczoltak tehát *Patikárius* bandájának démoni tízes hangjai mellett.

A magyar mérnök-egylet kirándulása Moszkvába. A magyar mérnök- és építész-egyesület 1886. évi nagy kirándulását Moszkvába, Oroszország második fővárosába tervezi, melynek különösen régi monumentális épületei kínálkoznak gazdag anyagul a tanulmányozásra. A kirándulás augusztus hóban tartatnék meg s körülbelül 25 napot venne igénybe. Az utazás összes költségei egy-egy emberre legfőlebb 300 ft-ra rúgnak. A kirándulás közelebbi részleteit vegyes bizottság fogja megállapítani.

A moszkvai kirándulást a magyar mérnök- és építész-egyesület oly módon tervezi, hogy az oroszországi, esetleg észak-európai körutazás mérvét fogja ölteni. A kirándulók ugyanis *Lembergen*, *Kiwen*, *Oreben* és *Tulán* át utaznak Moszkvába. Innen átmennek *Nisni*-*Novgorod* vásárjainak megleltetésére, honnan *Pétervárra* utaznak, ennek tüzetes megtekintése után tengeren *Helsingfors* érintésével *Rigába* s onnét *Wilmán*, *Varsón* és *Krakón* át térnek vissza Budapestre. Esetleg *Svéd*- és *Norvégországot* is be fogják utazni. A kirándulásban való részvételre április 1-ig lehet jelentkezni.

Megszűnt magyar egylet. A bécsi magyar klub, mely 1883 elején alakult, a mult év végével megszűnt. A klub alapítókéjét, a legutóbbi közgyűlés határozata szerint, melyben *Tóth Vilmos* legfőbb közös szomszédai elnök s *Örözy Béla* báró, ő felsége személye körüli miniszter is részt vettek, egy netán később keletkezheto hasonló czélú klub számára az ő felsége személye körüli magyar miniszteriumnál letéteményezték s kamatait időközben, Bécsen át hazajukba visszatéró szegény magyarok segélyezésére fogják fordítani.

A „*Jogtudományi Közöny*” jan. 7-ki száma (2-ik) a következő tartalommal jelent meg:

TARTALOM: Az 1885-iki igazságügyi budget. *Busch* *Péter* országgyűlési képviselőtől. — *Anglia* főbírája a büntetésről. *G. A.*-tól. — A sommás visszahelyezésről. *Dr. Mór Tibor* kir. táblai fogalmazótól. — *Jogirodalom*: *Zársz* a párbérvitához. *Ira* *Dr. Timon Ákos* jogtanár. *H. L.*-tól. — *Zur Reform* des ungarischen Strafprocess. Eine Codificationsstudie. *Der Entwurf* der ungarischen Strafprocessordnung kritisch besprochen mit Uebersetzung derselben in seinen wesentlichen Theilen von *Dr. Sulamán Mayer*. *Dr. Bichler Simon*-tól. — *Törvénykezési Szemle*: A hagyatékok zárlat vétele. *Csorbá Károly* keskeméti kir.

vasútállomásra. Csomagolás eredeti áron számíttatik.

Vérszegénység, ideggyengeség, sápkór, gyomorbaajok ellen, nehéz betegségből, gyermekágyból üdülőknek s fejlődő gyenge gyermekeknek.

OSSIAN HENRY

a párisi orvosi akadémia tagja és a párisi egyetem tanára,

CHINA-VAS-BORA

(Vin de quinquina ferrugineux).

Fehérfolyás, vizkór, görvél, aszkór, korai kimerültség, magtalanság, rendellenes hószáj, vérfolyás, fejfájás stb. ellen a legbizt. gyógyszer.

Egy palack ára használati utasítással 2 fr. 50 kr.

Ezen szer bámulatos hatása gombaként szaporítja az utáztatokat, miért is a nagy közönség saját érdekében felkértek, hogy csak **Ossian Henry-féle china-vas-bort** vásároljon. — Kapható **Török József** gyógyszer. Budapest, király-utca 12.

A «FRANKLIN-TÁRSULAT» kiadásában Budapestben megjelent és minden könyvkereskedésben kapható — az osztrák tartományok számára SZELINSKI GYÖRGY császári királyi egyetemi könyvtárnál, Bécsben, I. Bezirk, Stefansplatz Nro. 6.

PALFFY ALBERT.

ANYA ÉS GRÓFNÉ

REGÉNY.

Ára füzve 2 frt.

Vászonkötésben 2 frt 40.

Valamennyi külföldi szerekkel előnybe helyezendők, a magyar közönségnél különben már a legjobb hírnévnek és fokozatos elterjedésnek örvendő a külföldi labdacsgyárosok óriási reklámja daczára örvendő, százezzer esetben tíz éven át legjobban megkísérelt és több éveken át a bel- és külföldön nyert tapasztalatok nyomán, csakis növény-kivonatokból összeállított

kárpáti egészségi labdacscok,

melyek biztosan, minden káros következmények nélkül, nem erőszakolva, hanem minden fájdalom nélkül hatnak: eldugulás, nyálkásodás, étvágyhiány, gyomorba, felfúvódások, székülés, fejfájás, váltóház, aranyér, bőrkítések és sárgaság ellen. Pótolja a keserűvizeket, melyek vízenyős ürülést eszközölnék.

Egy skatulya ára 21 kr; egy tekercs 6 skatulyával 1 frt 5 kr.

Raktárak: Budapest: Pataky Károly gyógyszerésznél, az új épülettel szemben; Pozsonyban: Pisztor Bódog gyógyszer; Debreczenben: Mihálovits István gyógyszer; Kecskeméten: Molnár János gyógyszer; Szegeden: Kovács Albert gyógyszer; Temesvárt: Tócsy István gysz.

Legujabban megjelent!

A «FRANKLIN-TÁRSULAT» kiadásában Budapestben megjelent és minden könyvtárnál kapható — az osztrák tartományok számára Szelinski György cs. k. egyet. könyvtárnál Bécsben, I., Stefansplatz 6.

EMLEKEIMBŐL.

IRTA

KLAPKA GYÖRGY.

FÜGGELÉKÜL:

GRÓF TELEKI LÁSZLÓ LEVELEI.

A szerző fénynyomata arcképével.

Ára füzve 5 forint osztrák értékben.

ISTVÁN BÁCSI NAPTÁRA

vagyis családok házigazdáknak és gazdasszonyoknak, népnevelőknek, helységi előjáróknak, iparosoknak és földmívelőknek való képes kalendárium

1886-ik évre.

Alapítá MAJER ISTVÁN. Szerkeszti Kóhalmi KLIMSTEIN JOZSEF tanár

HARMINCZEGYEDIK ÉVFOLYAM.

Sok képpel.

Ára füzve 50 krajczár. — Postán bérmentve megküldve 55 krajczár.

TARTALOM: Naptári rész. — Bélyegekről. — I. Az erkölcsi világ. Névtábla. — Dics-hymnus. — Zelliger Alajos: A templomkerülők megszívlelt sül. — Nyulassy Antal: A vándor. — Kóhalmi: A divat és fényűzés. — Kollár Ferencz: Az öngyilkosságról és párbajról. Hazafiúi elmélkedések. — Kóhalmi: Amerikába készülők magyaroknak. — II. Gazdák és gazdasszonyok naptára. Somogyi: Jobb a sűrű garas, mint a ritka forint. — Gazdák emlékeztető táblája. — A kultivátorokról (képekkel). — Ludenyésztés módja. — Hogyan néz ki a jó gazdaszony életemre. — III. Népevelők naptára. Kruesz Krizosztom főpát (arcsképekkel). — Schäffer József (arcsképekkel). — Egy angol orvosnak figyelemre méltó egészségi szabályai. — IV. Történetek. Dodek Endre: A pápa. — Kóhalmi: József főherceg és családja (képekkel). — Hős Szondi György emléke. — V. István bácsi és a nagyvilágban. Kóhalmi: Dr. Majer István és püspök, a mi elstvári bácsink mint félszázas író, 1835—1885 (arcsképekkel). — Rajecz fűrdő (képekkel). — Az új királyi palota Budapestben (képekkel). — A kárpátok gyöngye. I. A esorbi (képekkel). — II. A dobsinai jégbarlang (képekkel). — VI. Művészet és műipar. Egy séta a budapesti orsz. kiállításon (hét képekkel). — VII. Trófiák mezeje. — A Magyar országhoz tartozni szokott országos vásárok jegyzéke. — Hirdetések.

Singerstr. 15. PSERHOFER J.-féle gyógyszerár, Bécshen.

Vértisztító labdacscok ezelőtt egyetemes labdacscok neve alatt, az utóbbi naptól teljes joggal megérdemlik, mivel csakugyan alig létezik betegség, melyben a labdacscok csodás hatásukat észszeresen be nem bizonyították volna. A legmarkább esetekben, melyekben minden egyéb szer sikertelenül alkalmaztatott, ezen labdacscok számtalanszor és a legrovidbb idő alatt teljes gyógyulást eredményeztek. 1 doboz 15 labdacscsal 21 kr., 1 tekercs 6 dobozzal 1 frt 5 kr. (1 tekercsnek kevesebb nem küldött szét). Számtalan levél érkezett, melyek intőző hálát mondanak a labdacscokról, melyeknek a legkülönfélébb és legsúlyosabb betegségekben egészségük helyreállítását köszönik. 2515

A ki csak egyszer kísérletet tett velük, tovább ajánlja.

A sok köszönő-iratból közlünk néhányat: végezhet, E köszönő-iratokat valamennyi szenvedő érdekében kérem fölhasználni, s kérem egyuttal, küldjön 2 csomag pillulát és 2 darab chinai szappant. Kiv. tisztelettel lekötelezettje **Novak György**, főkeztész.

Tekintetes úr! Előre bocsátva azt, miszerint valószínűleg valamennyi gyógyszeres hasonlóságjal bír az ön **híres fagybalzsamával**, mely családomban több idült fagydagának gyorsan véget vetett, daczára valamennyi úgynevezett egyetemes-szerűtlen bizalmatlanságomnak, elhatároztam magamat az ön vértisztító labdacscójhoz fordulni, hogy ezen apró golyócskák segítségével megostromoljam sok évi aranyeres bántalmamat. Egyáltalában nem restem önnek bevallani, miszerint régi bajom 4 heti használat után egész tökéletesen megszűnt, s én ezen labdacscokat ismerőseim körében a legbüszkébben ajánlom. Az ellen nincs semmi ellenvetésem, ha ön ezen soraimat, jóllehet névaláírás nélkül nyilvánosság elé öhajtja bocsátani. Mely t. Bécs, 1881 febr. 20. **C. v. T.**

Fagybalzsam. Pscherhofer J.-től. Sok év óta a fagyos tagokra és minden idült sebre mint legbiztosabb szer elismerve. 1 köcsöggel 40 kr.

Élet-esszencia (prágai csöppek); megrottott gyomor, rossz emésztés és mindennemű altesti bántalom ellen kitűnő házi szer. 1 üvegesével 20 kr.

Keskeny-útfűzőr. Általánosan ismert jeles házi szer luterus rekedtség, görös, köhögés, stb. ellen. Egy palackkal 50 kr.

Amerikai köszvény-kenőcs, leg. szer köszvényes és csúszos baj ellen. 1 frt 20 kr.

Mindennemű hasonszenvi gyógyszer folyton készletben. Az itt felsorolt készítményeken kívül még a birodalom valamennyi lapban hirdett bel- és külföldi gyógyszer-különlegesség készletben van, u. m.

Chinai toilette-szappan, 1 db. 70 kr.

Por a lábízadás ellen, 1 doboz 50 kr.

Páte pectoralis Georgé-től, a legjelesebb és legkímélőbb szerek egyike, elnyálkásodás, köhögés, rekedtség, hurut ellen. 1 doboz 50 kr.

Alpesi növény-likör Bernhárd O. V.-től 1 palackkal frt 2.60, 1 palackkal frt 1.40.

Szem-esszencia dr. Romershausen-től, 1 palackkal frt 2.50, fél palackkal frt 1.50.

Köszvényfolyadék Kwizdától, 1 p. 1 frt. stb. s minden netán a raktáron nem levő cikkek kívánatra pont. és olcsón beszerzetnek.

Szállítás postán 5 frton alatti tételeknél csak az összegnek postaköltsége utalványral való előzetes beküldése mellett; nagyobb összegekétől utánvétel mellett is.

A főnebbi különlegesség legtöbbje kapható Budapestben is, Török József gyógyszeráránál.

3-ik SZÁM. 1886.

BUDAPEST, JANUÁR 17.

XXXIII. ÉVFOLYAM.

Előfizetési feltételek: VASÁRNAPI UJSÁG és 1 egész évre 12 frt, 6 hónapra 6 frt, 3 hónapra 3 frt. POLITIKAI UJDONSÁGOK együtt: 1 félévre ... 6 * Csupán a VASÁRNAPI UJSÁG: 1 egész évre 8 frt, 6 hónapra 4 frt, 3 hónapra 2 frt. POLITIKAI UJDONSÁGOK: 1 egész évre 6 frt, 6 hónapra 3 frt, 3 hónapra 1 frt. Külföldi előfizetésekre a postai költség megfizetésével is csatolandó.

LUKÁCS BÉLA.

Az újabb alkotmányos korszak vívmányai között nincs egyetlen egy sem, mely nem egészen két évtized alatt előhaladásunkat oly szembeszökően bizonyítaná, mint a közlekedés fejlődése s e részben is főleg a vasutaké. Néhány külföldi társaság, mint az osztrák, déli és tiszai vasut-társaság vonalain s néhány rövidebb vasuton kívül nem volt az országnak más vasútja, mikor a kiegyezés Ausztriával megkötöttet. Olyan vasut, melyet a magyar állam a magáénak nevezhetett volna, mely első sorban nem egy nyereség céljából alapított társaságnak, hanem magának a nemzet formalmi érdekének lett volna hivatalos szolgálati, olyan vasut, melylyel az ország kormányza az állam igényeinek megfelelő közlekedési politikát kezdeteként volna, — Magyarország nem volt.

A belügyekben való rendelkezés jogát visszanyert állam első gondját a belső berendezkedés szükségére volt kénytelen fordítani s ama szervezett megalkotására, mely az ország közigazgatási ügyeit volt ellátandó. A közlekedés érdeke az első berendezkedés gondjai között háttérbe szorult. 1868-ban jutott a magyar állam legelőször egy nyúlfarknyi vasúthoz, ahhoz is csak kelleltlenül, az által, hogy a salgó-tarjáni kőszénbányatársulat megbukván, annak vasútját magához volt kénytelen váltani.

A magyar vaspálya-hálózat részben ez után is csak ilyen módon növekedett; a budapest-lőcsői vaspálya kiépült ugyan Ruttkáig s itt később, a kassa-oderbergi vonal hozzá csatlakozván, forgalmunknak élénken lüktető ere lett, de a magyar vasutak rendszeréhez az egyes vonalak ez után is még sok ideig leginkább csak vásár után, szakadozott darabokban csatlakoztak, úgy hogy összefüggő, szerves hálózatról, a szónak ebben az értelmében, még sokáig szó sem lehetett.

Idő kellett hozzá, míg nagy erőfeszítések és áldozatok árán oly hálózathoz jutottunk, mely még egyfelől a belforgalom központjává az ország fővárosát téve, másfelől a nemzetközi forgalomban is lehetővé tette a magyar állam érdekének megfelelő közlekedési politikát követünk részint közvetve, a saját vonalait által, részben közvetlenül az által, hogy a többi, idegen vonalakkal szemben támasztott verseny útján ezeket is oda kényszerítette, hogy a magyar állam érdekeit figyelmen kívül ne hagyják. S ma már Magyarországnak 4000 kilométert megha-

ladó olyan vasúthálózata van, melyen a magyar állam az úr s mely által a többi vasutak forgalmi politikája fölött is dominál.

Természetes, hogy e részint magához váltott, részint saját költségén épített, részint kamatbiztosítékkal ellátott vasutak tömérdek összegeket nyeltek el. Mintegy 450 millió forint az az összeg, melyet az ország 1868 óta vasútjaira költött. De, habár a fejlődés olykor rohamos is vala, sokszor túlságos drága és hátrányos üzletek árán került egy-egy vonal az állam birtokába: alapjában véve úgy a vasút-építés, mint a magánkézben levő vasutak megvásárlása, u. n. államosítása a nemzet előtt népszerű vala, mindenki belátván, hogy a magyar államnak közlekedési

eszközök nélkül lehetetlen volna aránylagos lépést tartani a nyugati művelt államok előhaladásával s összecsapna feje fölött azok hatalmas versenye.

Másfelől a vasutakba költött összegeket senki sem tekintette meddő kiadásnak, sőt abban a meggyőződésben élt, hogy ama nemzetgazdasági kiszámíthatatlan haszon mellett, melyet a vasutak a forgalom rendessé, gyorsá, olcsóvá és biztonságosá tételével által az országnak hajtának, — mint üzletágak is ki fogják fizetni magukat, s hogy a mennyit a reájok költött kölcsönpenzek kamatai fejében az állam fizetni köteles, annyit, ha nem többet, legalább is be fognak hajtani.

Ez az a pont, melyre nézve évek tapasztalatai

LUKÁCS BÉLA.

Ellinger Eds fényképe után.